

MODRA
OPTICA
LETO
IX

MODRA PTICA

leposlovna revija, izhaja vsak mesec enkrat na dveh polah (32 straneh). Vsak letnik se prične z decembrom in se konča z novembrom naslednjega leta.

Letna naročnina samo na revijo, ki je vključena v redne publikacije Založbe Modre ptice, znaša Din 100.—. Posamezna številka Din 10.—. Naročniki na redne publikacije prejemajo list kot dopolnilo h knjigam brezplačno.

Urednik Janez Žagar. Rokopisi se ne vračajo.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Ulica 29. oktobra (prej Rimska cesta) št. 1. Telefon 3163. Št. čekovnega računa 15.369.

VSEBINA 3. ŠTEVILKE

FEBRUAR

Josip Vidmar: Prvo srečanje

Milena Mohoričeva: Osemindvetdeseti sonet

Vladimir Bartol: Veselje do pozitivnega

Katarina Špur: Suplentka

Milena Mohoričeva: Zgodba o tigru in o
Indijancu

Ferdinand Godina: Beg v temo

Karel Figdor: šestnajstletnik in dekle

Razno

PRVO SREČANJE

(Ob Župančičevi šestdesetletnici)

JOSIP VIDMAR

Bilo je na pragu mojega šestnajstega leta, ko sem se nenadoma in z rezkim oživetjem vse notranjosti prebudil iz otroške dremote. Zgodilo se je v trenutku. Minuto pred njim sem bil nedolžen otrok med otroki, minuto kasneje pa je stal mlad, zbehan in vendar nepopisno vzhičen in prestrašen človeček popolnoma osamljen in docela sam sebi, svoji naravi prepuščen, pred vsemi velikimi življenjskimi in bitnimi vprašanji po zadnjih resnicah glede človeka in večnosti. To sem doživel pri branju kratke pesnitve v prozi, ki se imenuje »Človek« in ki jo je spisal Maksim Gorki.

Takrat sem jenjal brati slovenske pisatelje, kajti pri Levstiku, Jurčiču, Stritarju, Trdini, Mencingerju, Kersniku, Tavčarju in Finžgarju nisem našel ne odgovorov in skoraj niti ne razmišljanja o vprašanih, ki so me jela po tistem dnevu oblegati. Cankarja pa sem poznal malo, deloma iz neke opozicije proti tisti sentimentalni in zlagani modi, ki so jo takrat počeli z njim, deloma pa sta me odbijali njegova subjektivnost in paradoksnost.

Lotil sem se zlasti Rusov in Nordijcev, ki so tedaj, pred četrto stoletja, vznemirjali evropske bralce, pobiral stopinje za njihovimi drznimi koraki in sem tako skoraj popolnoma pozabil na slovensko literaturo, ki sem se je malodane nekoliko sramoval, če sem jo primerjal z miselnim bogastvom svojih novih knjižnih znanstev.

Nekoč pa mi je prišla v roke knjiga slovenskih pesmi, ki me je že s prvo stranjo globoko presenetila. Prepričala me je o polni vrednosti našega domačega duhovnega snovanja celo v primeri z velikimi tujci. Posegla je krepko v moje mišljenje in mi vrhu tega dala mnogo več nego sem tiste dni iskal v knjigah, se pravi, ni mi dala samo misli, marveč je zganila v meni tudi cel plaz čustev in slutenj. — Rad bi se vsaj nekoliko oddolžil poetu, ki jo je ustvaril, s tem, da bom skušal nekaj tega, kar sem ob nji doživel, izkopati iz svojega spomina. Ta knjiga je bila Župančičeva zbirka: »Čez plan«.

Vem, da sem si dal s tem težko ali vsaj kočljivo nalogo. Bojim se neiskrenosti in potvarjanja, ki se ti tako rado vtihotapi, če kot zrelejši človek pripoveduješ notranje doživljanje iz mladih let. Že to: čustva in misli, ki jih bom opisoval, so mi navrela takrat tako rekoč vsa hkratu, s prekipevajočim vzgonom in z mladim zanosom; bila so zavedna in nezavedna in bila so radostna in opojna. Tukaj jih moram razporediti v tako ali drugačno zaporednost in z današnjo zavestjo moram opisati ne-

katera izmed njih, ki sem se jih takrat le na pol zavedal ali pa sploh ne, dasi vem, da so v meni bila. Toda kolikor bosta v to pripovedovanje zanesla neresnice zrelejša zavest in red, toliko bo to mojo krivdo izravnalo dejstvo, da je današnja zavest veliko, veliko mirnejša in hladnejša od vroče zmede in navala čustev v tistem petnajstletnem fantu.

1

Izmed velikih stvari, ki so usoda človeškega rodu, je tistega otroka predvsem vznemirjala smrt. Bil je kakor hipnotiziran od misli nanjo in bridka tri leta so bile njegove prve jutranje in zadnje večerne minute posvečene samo nji. »Mene, ki zdaj diham,« si je govoril v tistih minutah, »ki sem zdaj tako poln življenja in tega silovitega čustva, mene nekoč ne bo.« In se je te misli, tega bodočega dejstva zavedal tako ostro in jasno, da mu je mrzel pot stopal na čelo. Vse trajnejše stvari so mu budile to zavest, mesečina, zidovi hiš, ki jih je videl skozi okno, šumenje vetra in dežja, ki jim je zavidal in si govoril: »Vse to bo ostalo, mesec bo še sijal, hiše bodo stale, veter in dež bosta šumela, tebe pa ne bo. Ne bo te, nikakor, niti tako ne boš živel, kakor žive ti pojavi in te reči.« Bilo je nepopisno tesno. Tako je postava smrti nepremično stala pred njim v vsej svoji grozi in metala težko senco na vso njegovo mladost, on pa jo je zapiral vase in živel z njo sam.

Kako mu je bilo pri srcu, ko je prvič odprl Župančičevo knjigo in prebral pesem, ki se začinja: »Grobovi tulijo...«? Strašno mu je bilo in radostno. Strašno mu je bilo in vsa njegova samotna misel na smrt je z neznano silo oživela v njem, ko mu je udarjalo iz pesmi: »Oko plame- neče... hrepeniš? Sanjaš luč? — Grobovi tulijo! Ti, krepka pest, obstoj! — Grobovi tulijo! Uporne prsi ve, srce kipeče — sodba ti je pisana: grobovi tulijo! Dokler ne pade zadnje jasno čelo... grobovi tulijo... Obrni v tla oči, ne sanjaj... grobovi tulijo!« In vendar je pri vseh teh silovitih udarcih poleg trde resnice občutil tudi resnično radost. Ni bilo to, da je naposled srečal človeka, ki je pripovedoval tudi njegova čustva in ki so mu bila ta čustva važna in sveta. V pesmi tudi ni bilo nobene misli, ki bi kazala kako, s kakšno močjo odvrniti oči od smrti, ki je edini nesmiselni smisel vsega. Toda vendar se mi je takrat zdelo, čutil sem, da je moja velika sovražnica v teh stihih če že ne premagana, pa vsaj čvrsto zadeta. Ponos obsojene kreature je bil v njih in prezir nedolžnega obsojenca do rablja. Poslušal sem zamaknjen te moške besede, si jih ponavljal, sprejemal njih bolečino, zanos in ponos in sem nejasno, toda krepko pričel čutiti možnost nekega častnega sožitja s pošastjo, ki me je plašila vsako jutro in vsak večer in me opominjala, da bom nekoč njen brez povratka.

2

Poleg smrti je tistega komaj prebujenega človečka zelo zaposlilo tudi življenje. Čemu? Kakšen smisel ima? Kako živeti in za kaj? Na vsa ta vprašanja si je njegovo srce kakor vsako mlado srce odgovarjalo z nejasno, toda vročo vero v lepoto človeka. Biti pravi človek, visok in lep. Samo to. Imenoval sem to vero nejasno; bodi! Toda čut, ki jo je dajal, je bil jasen in čist in nezmotljiv kakor nikoli več kasneje v življenju.

V življenju, o katerem sem takrat sanjal in premišljal, sem slutil veliko skrivnosti in največja med njimi, najbolj vznemirljiva je bila ljubezen. Z mladostno nepočakanostjo sem veliko sanjaril o ženski, sestavljal zase njeno podobo in dajal slutnjam prostost, da so gledale v srce in v bodočnost.

Še danes ne morem reči, kaj je bilo: ali je čut nekaj takega videl v meni, ali je bila to vzgoja ali je bila moja misel o pravem človeku tako stroga, spominjam se samo tega, da mi ni bilo mogoče ljubezni do ženske spraviti v sklad z vsem tistim, kar sem čutil in kar sem s hrepenenjem priznaval kot smisel življenja in kar me je navdajalo s tako ginljivo vneto. In kadar sta se ti dve stvari srečali v mojih mislih, me je z žalostjo presunila zavest, ki ni bila sentimentalna, temveč resnično boleča, zavest, da se bom moral v življenju skrivnostni omami ljubezni odreči, kajti, moj Bog, o tem, da bom nekoč pravi človek, mi v tisti mladostni zamaknjenosti ni bilo mogoče niti dvomiti. Ne zaradi pretirane vere vase, marveč zato, ker človek to vendar mora biti.

S tembolj preplašeno telesno in duhovno zvedavostjo sem tedaj prebiral Župančičeve najlepše ljubavne pesmi. Prisluškoval sem njegovemu hrepenenju, njegovi žalosti in vse je zamiralo v meni, ko sem poslušal žensko, ki mu je govorila:

»Živ ogenj so tvoje oči,
ker je v tebi vihar nocoj.
In — ker sem jaz tvoja nocoj —«

ko sem gledal žensko, o kateri mi je pripovedoval:

Čutil sem, kako je bilo
tvoje srce z divjo silo,
in potem oči žareče
si zaprla tak proseče...

Vročičnost, ki me je spreletala pri teh in podobnih stihih, pa me je samo še bolj utrjevala v čustvu in slutnji, da velja tu zame ali — ali, čeprav sem videl v Župančiču, ki mi je bil od prvega trenutka pravi človek, svojo predstavo o človeku združeno s to čudovito in skrivnostno močjo. In znova se je oglasila v meni žalost nad tem, da bo moralo moje življenje mimo te velike stvari. Občudoval sem tega velikega, izkušenega človeka, trepetal z njegovo strastjo in si navzlic temu v mladi žalosti ponavljal njegove čudovite besede, ki so me kasneje tudi na popolnoma drugačnih potih spremljale vse življenje: »Zvezde svetle, nedosežne...«

Kaj je bila ta žalost? Res samo obramba premladega srca pred nevarno močjo?

Toda ljubezen je zame takrat vendarle spadala med vprašanja druge vrste. Prvi stvari sta mi bili smrt in življenje. Kako spraviti ti dve naravni stvari, ki ju ima svet za tako sami po sebi umevni, drugo poleg

druge, v sklad tudi v misli, ki je hotela od njiju ali vsaj od življenja nekega smisla. Videl sem Župančičevo živo moč, ki se je vzpenjala tako ponosno, dasi se je zavedala smrti, in je nisem mogel prav pojmiti, dasi me je zmeraj znova očarala. Kako sta mogoča ta ponos in radoživost, če več za brezno, ki te čaka na koncu?

Globlje se mi je razodela narava poetovega življenjskega ponosa v čudoviti pesmi »Ob Kvarneru« tam, kjer govori morju, ki ga primerja s križem:

Bojazen ljudi te ustvárila ni,
veličanstva ti hlimba podarila ni,
ti si od pradavnine!

Križ, se pravi, misel o nebesih, je ustvaril človeški strah, strah pred smrtjo, ki hoče blage tolažbe. Pogumen, ponosen človek noče tolažbe, temveč resnico, pa naj bi bila še tako strašna. Zopet besede, za katerimi sem slutil pravega človeka in njegovo življenjsko potezo.

Iskal sem dalje v to smer in sem našel v pesmi: Meni se hoče... svobodnega obzorja, mogočnih višin, kjer hrupa človeškega ni, kjer so samo viharji, ... da mi duša živi, polna jasne, ponosne zavesti! Spet ona čustva, radoživa življenjska poteza, ki se kmalu nato v drugi pesmi strne v času z duhom vseh velikih časov in vseh bivših in bodočih pravih ljudi:

Mogočen plamen iz davnine šviga —
stoletja preletel je koprné,
in plamen naš se druží z njim, se dviga,
in plamen naš pogumno dalje gre,
ker neprekinjena drži veriga
iz zarje v zarjo in od dne do dne...

Omamljen in zavzet sem pritrjeval tem stihom, pel sem z njimi in blažen sem se zavedal, da sem že zaradi sočustvovanja nekako sprejet v to svetlo občestvo, o katerem je tu govora. In vendar sem zaprl knjigo in jo znova odprl na prvi strani, kjer so grozile besede: »grobni tulijo«. Prebral sem jih znova in sem si v zanosu prejšnjega občutka dejal: Smrt je, nobena moč je ne premaga. Toda če je tako, kaj je smiselno, kaj je človeško? Gledati ji mirno in pogumno v oči, brez strahu, brez obupa, in živeti, živeti srčno, zanosno in lepo. Biti človek in biti v občestvu pravih in čistih. Življenje, ki poteče v tem čustvu in v taki zavesti, je vredno življenja in je vredno smrti in samo tako je vredno obeh. Obljubljam si, da ga bom živel.

Tako sem si govoril in sem vedel, da sem prestal eno izmed najtežjih preizkušenj v življenju, da sem našel svojo smer.

OSEMINDEVETDESETI SONET

MILENA MOHORIČEVA

Kaj pomeni Župančič v slovenski kulturi, kaj pomeni za svojo dobo posebej, so vprašanja, ki so zanimala in ki ob njegovi šestdesetletnici (praznoval jo je 23. januarja 1938) zanimajo slehernega človeka, ki razmišlja o naših zadevah. Vendar ni verjetno, da bi v sedanjem vrvežu kdor koli pravilno in pravično odgovoril na ta vprašanja. Zato bodo stopila v ozadje spricho mnogo zanimivejšega, mnogo osebnejšega in mnogo bolj vznemirljivega vprašanja, kdo je Župančič, kako se je razodela v njegovem delu njegova osebnost, kaj vse trepeče in zveni za njegovimi besedami? Majhen donesek k temu vprašanju naj nam nudi pregled Župančičeve prepisnitve Shakespearejevega osemindvetdesetega soneta.

From you have I been absent in the spring,
When proud-pied April, dress'd in all his trim,
Hath put a spirit of youth in everything,
That heavy Saturn laugh'd and leap'd with him.
Yet nor the lays of birds, nor the sweet smell
Of different flowers in odour and in hue,
Could make me any summer's story tell,
Or from their proud lap pluck them where they grew:
Nor did I wonder at the lilies white,
Nor praise the deep vermilion in the rose;
They were but sweet, but figures of delight,
Drawn after you, you pattern of all those.
Yet seem'd it winter still, and you, away,
As with your shadow I with these did play.

Če je res, da označuje človeka sleherno njegovo delo, potem bo pač tudi res, da nahajamo v slehernem drobcu tega dela odtenke vsega njegovega bistva, odmeve vseh tajnih, podzavednih in intimnih vzmeti njegove duševnosti. Če si ogledamo Shakespearejev osemindvetdeseti sonet in Župančičev prevod, se nam bodo pokazale zanimive razlike. Ne samo ton, predrugučil se je tudi »etos« vsega soneta. Slovenski prevod je postal nova, samosvoja pesem.

Od tebe me ločila je pomlad,
ko pisani april je ves svoj čar
mladostni razprostrl čez slednjo stvar,
da mraz celo se je smehljal prek trat.
A ptičji spev mi ni ne sladki vonj
različnobarvnih in prelestnih cvetk
zbuditi mogel kresnih pripovedk,
gredice so vabile me zastonj.
Za lilij se belino nisem menil,
ne za rdečino rož zamolklocveto;
po tvojem vzorcu premedlo posneto
samo podobo tvojo v njih sem cenil.
Brez tebe mi bilo je kot po zimi,
kot s tvojo senco sem igral se z njimi.

Župančič je preveč ustvarjalca, da bi tuja pesem, ki se je prelila v njegove besede, ne izgubila svojega prvotnega značaja. V vsem, kar je Župančič prevel, je bil tvoren, vsepovsod je dodal delom, ki jih je prevajal, svojo osebno noto, vsa so prejela oni nepopisni, neprijemljivi čar, ki prevladuje v sleherni kitici, katero je Župančič kdaj napisal. In tako je tudi ta moškotrpkli ljubezenski sonet Shakespearejev dobil v slovenščini ljubkootožen značaj, njegova težka, skoraj uporna erotika je prešla v ono sanjavo, melanholično, neizživeto erotiko, ki je razpeta preko vsega našega življenja. Vse, kar je pri Shakespeareju prijemljivega, se je razvezalo v plavajoče, z rahlo kopreno odpovedi prekrito občutje, ki nima ne začetka ne kraja, ki se izgublja v daljini, čim globlje prodiraš vanj. Čudno, nehote in nevede se je v Župančičevi prepesnitvi razvezala tudi stroga oblika soneta. Razvezala se je po notranji zakonitosti, kakor se je forma v vsem Župančičevem delu razvezala sama po sebi v melodijo, ki si sama sproti ustvarja svoj ritem in svoj verz. Razvezala se je rima, ki je tako značilna za sonet, že v prvi kitici Župančičeve prepesnitve. In ne da bi to opazili, ne da bi se zavedli vsega tega, zveni pesem in njeno tipično župančičevsko vzdušje v nas. Če bi se o tem ne prepričali posebej, bi menda nihče izmed nas ne vedel, da ima pred seboj prepesnitev. V pesmi bi zasledil ono zvenečo, brezbrežno čustvo, ki mu je tako dobro znano iz Župančičevih pesmi, v njej bi zasledil oni izbrušeni izraz, ono nobleso besede, ki je tako značilna za vso Župančičevo miselnost in ki ni bila najmanjši razlog za to, da je Župančič kljub vsemu svojemu velikemu imenu naletel na tako besno sovraštvo. Zakaj ljudje pri nas radi oproščajo neotesanost, radi oproščajo izzivalnost, ne prenesejo pa noblese, ker vzbuja v njih preveč manjvrednostnih kompleksov.

Župančiču je očital celo Cankar, da stoji vedno za bregom. Zakaj je bilo tako, se ni nikoli vprašal. Cankar je bil preveč prizadet, da bi mogel biti pravičen Župančiču, bil je preveč notranje vzburkan in razkrojen, da bi mogel biti objektiven psiholog in priznati, da se pota ljudi, ki so drugačni po telesnem in duhovnem ustroju, bistveno razlikujejo. Župančiču vse do danes ni prijetno nastopati v javnosti — ne morda zato, ker bi hotel stati »za bregom«, marveč preprosto zaradi tega, ker se upira njegovi naravi. Tako mu je dano, da iz precejšnje oddaljenosti prisluškuje utripom sveta in zaznava zvoke, ki jih vzbujajo v njem. Župančič se tudi ne vmešava v vsakdanje boje, ker od vsega začetka ve, da so bolni, da so dlakocepski, ker ve, da so vsi spori v bistvu globoka nesporazumljenja med ljudmi, ki niso našli med seboj prave, odrešilne besede, ki bi jih družila. Njemu pa je beseda element, v katerem živi in diha, in v katerem išče takih prijemov, ki bodo vzbudili odziv v vseh ljudeh. Globoko v njem je zakopana zavest, da žarijo zvezde za vse ljudi, da vsi podlegajo njihovim čarom, vé tudi, da je ustvarjeno vsako mlado grlo za petje. Ta modrost, ki mu je prirojena, ki je osnova vsega njegovega bistva, je povzročila ono aristokratsko odmaknjenost, ki si je v izbranosti njegovega jezika našla tako popoln in odgovarjajoč izraz.

»From you have I been absent in the spring« se glasi prvi verz v Shakespearejevem sonetu. Župančič ga je prevel: »Od tebe me ločila je pomlad«. Že tu, v prvem verzju je Župančič z besedo »ločila« nakazal nov tonovski način. Če bi smeli uporabiti primero iz glasbenega sveta, bi dejali, da je Shakespeare nakazal svojo pesem v g-duru, Župančič pa

je že prvi verz postavil v g-mol. Realistično poročilo upornega ljubimca, ki je bil sredi cvetoče, izzivajoče pomladi oddaljen od ljubice, ki je živel sredi ptičjega petja in ki ga je sredi vsega tega razkošja pomlad vsak dan sproti vznemirjala in krivično izločala iz tega prekipevajočega življenja, katerega je užival le v toliko, v kolikor je v njem uzrl obličje svoje drage, ki ga je pomlad izločila iz vsega tega snujočega časa, ko je pisani april odet v vse svoje okrasje sleherni stvari vdihnil duha mladosti, in ko se je celo otožni Saturn smejal in rajal z njim, to realistično poročilo se je spremenilo. Pri Župančiču je »pisani april razprostrl ves svoj čar mladostni čez slednjo stvar, da mrzaz celo se je smehljal prek trat«. Tu se je moral Župančič seveda v prvi vrsti ozirati na izrazne možnosti slovenščine, ki je že sama po sebi mnogo manj konkretna od angleščine. Za naše pojme angleščina s skoraj pretirano natančnostjo poznamenuje sleherni odtенок in sleherni podrobnost. Zato bo moral vsak slovenski prevajalec iz angleščine tudi takrat, kadar ga ne bo utesnjevala natančno določena oblika verza, temeljito razmišljati o tem, kako bo troje ali več angleških izrazov poslovenil z eno samo besedo, in morda ne bo tega zadel nihče tako zelo v duhu in izročilu slovenščine kakor Župančič, ki je našel »roč rdečino zamolklocveto« za »the deep vermilion in the rose«. Verzi, ki govorijo o aprilu, ki je »razprostrl ves svoj čar mladostni čez slednjo stvar, da mrzaz celo se je smehljal prek trat«, so izmed onih zvenceh verzov, ki so polni prizvokov in nastrojenj ter nas spominjajo nepozabnih, hipnih razodetij in prijemov, kakor jih na primer nahajamo v »Prebujenju« v verzih: »Prostor vesoljni z željami prepletamo, večnost v trenutek begoten ugnemamo, z duhom za zadnjimi zvezdami grabimo...«, ali v »Naši besedi«: »In narod, ki že sam je bil izgrešil sled, pradavnih, divnih sanj, ki jih je sanjal ded, ko uzrl je povečani obraz, pred možem tem spoznal je: To sem jaz...«, ali v prevodu »Othella«: »Ta roka bela kakor zob zamorca in kakor sneg, ki ga je veter trikrat presejal...« Če se je tu uveljavil oni bistveno župančičevski način oblikovanja, se je v »roč rdečino zamolklocveto« utelesilo Župančičevo globoko poznanje jezika, v katerem je še vedno prvi med Slovenci. Morda tu že ni več na mestu, če govorimo samo o poznanju jezika. Kadar koli si človek prečita ta verz, se zdrzne, ker nagnosko zasluži, da so tukaj na delu sile, ki segajo mnogo globlje od »poznanja«, sile, ki se nekje spajajo z izhodiščem, s pravirom našega življenja, dasi ne moremo s pojmi, ki so nam na razpolago, natančno opredeliti kako in kaj. Približno lahko izrazimo vse to, če pravimo, da »Župančič pozna in razume duha slovenskega jezika«.

Če danes pregledamo njegovo delo, je bilo v glavnem služba temu duhu. Župančič je živel na prehodu, na prelomu in zato je plačal svoj tribut. Več ko dve tretjini svojega življenjskega dela je posvetil prevajanju. Z njim je ustvarjal tradicijo slovenskega sloga, ki je Slovenci nismo imeli, in brez katere bi pri nas nikoli ne mogla nastati literatura velikega formata, ne veliki roman niti ne velika drama. Tam, kjer smo imeli tradicijo, v liriki, pa je Župančič samostojno nadaljeval pot svojih prednikov. Vendar je bil tudi vsak stavek in vsak verz, ki ga je Župančič prelil iz tujih jezikov v našo domačo govorico, stvariteljsko dejanje. Za pojme, ki jih nismo poznali, nam je ustvaril nebroj domačih izrazov. Njegovo ogromno delo na področju poglobljanja, širjenja in ustvarjanja slovenskega jezika bo pokazal šele bodoči slovenski slovar, ki se bo v

veliki meri moral naslanjati na Župančičeve besedne tvorbe in njegovo frazeologijo. Pozabiti ne smemo tudi žive, govornjene besede, ki jo je Župančič dolgo oblikoval v našem narodnem gledališču. O tem, kako je prihajal k skušnjam za vsako predstavo in s svojim tankim sluhom vznemirjal vse igralce, bo v obilni meri pripovedovala naša gledališka kronika. Vprašanje je le, ali je zabeleženo vse, kar je Župančič vedel in kar je znal povedati o slovenskem naglasu, o njegovih kračinah in dolžinah in o izgovorjavi? Ali si je kdo vse to zabeležil? Bodoča slovenska metrika, poetika in stilistika bodo našle v Župančičevem delu bogato gradivo.

Morda je usoda samostojnega literarnega delavca Župančiča iz osebnega stališča nekoliko tragična. Izpričuje nam, kako sta posameznik in njegovo delo vezana na čas in prostor, v katerem živita, in iz katerega črpata pobudo za svoje delo, govori nam tudi o tem, kako so čas in njegove zahteve močnejše od posameznika in njegovih lastnih teženj. Možnosti pa, ki jih je ustvaril Župančič bodočim pisateljskim pokoljenjem, predvsem romanopiscem in dramatikom, so nam danes nepregledne. Tudi pri njem se je izkazala dvorezna modrost svetopisemskega izreka, da mora zno umreti, če naj rodi klas.

VESELJE DO POZITIVNEGA

Ob šestdesetletnici Otona Župančiča

VLADIMIR BARTOL

Jubilej pesnika Otona Župančiča nudi prosvetnemu delavcu dragoceno priložnost, da razmisli pomen in vrednost pesniške tvorbe za občestveno celoto. »V začetku je bilo dejanje.« Tako tolmači Faust Janezov evangelij. Dejanje, tvorba, stvaritev, to so temelji, na katerih se gradi kultura posameznih narodov in človeštva sploh. Konkretna stvaritev je prvi in najučinkovitejši dokaz, da narod je; je najboljšo opravičilo za njegov obstoj in za nadaljnjo rast; je najmočnejši zagovor njegove samoniklosti; je neusahljiv vir njegove zavesti in samozavesti.

Trubar je s tem, da je začel pisati v slovenskem jeziku, storil prvo dejanje. Temelj je bil položen. Korenika je pognala. Rastlinica je začela rasti. Najprej vsa ozka in v eno smer. Prevodi svetega pisma, mašne bukve in pridige, nabožno čtivo. Potem je bil storjen prvi plahi poizkus v širino: Accademia operosorum. — Prišel je Valentin Vodnik. — Za njim prvi mogočni razrast: Francé Prešeren. Toda narod ima že tradicijo, ki jo je treba čuvati pred vdorom novega, pred velikimi preprihi: konservativne sile se strnejo v odpor proti vdoru novih elementov, ki bi zapeljali narodič v nepredvidene, v še neizhojene smeri. — Toda že hitijo nove, mlade generacije, ki so vsrkale vase véliko, novo kot sestaven element narodove kulture, na katerem gradijo naprej: Stritar, Francé Levstik.

In od takrat neprestani proboji živih, novih klic v kulturni organizem slovenskega naroda in neprestan odpor proti njim, ki jim je dajal nov pogon in jih silil k čim jasnejšemu in dovršenejšemu izrazu. Nenehno valovanje med starim in novim in neprestano vključevanje svežih pri-

dobitev v skupno rast. Oboje je enako nujno in z vidika skupnosti pozitivno: vdor novega in odpor starega proti njemu. Živa zavest tradicije, ljubezen in spoštovanje do že storjenega: to je odpor. Razmah posameznega tvorca, delo ustvarjavca: to je vdor novega, razširitev temeljev, gradnja naprej in navzgor.

Eden najsvetlejših, najsilovitejših prorodov in vdorov novega, to je bil nastop Slovenske Moderne. In tudi eden najbogatejših doprinosov novih vrednot. Kette, Murn, Cankar, Župančič. To je bilo dejanje. To je bil blesteč naskok na stare postojanke, je bila njih premaknitev naprej in navzgor. Vse utesnjujoče sile, vsi kriki konservativcev so omagali spričo tega navala. Vsak v svojo smer so zarezali štirje možje s plugom sveže brazde v našo njivo, štirje blesteči vitezi. Dva sta na začetku omahnila, tretji je odšel prezgodaj, četrtemu je dodelila usoda, da je ostal med nami. Živ in ploden. Oton Župančič.

*

Da je vsak drugačen, vsak samosvoj, da gre vsak v svojo smer: to je veselje do mnogoličnosti. To je pravilen, nepotvorjen izraz življenja, ki je pisano, ki ljubi mnogoličnost. Napetosti morajo biti v narodu in med posamezniki. Tudi vsak posameznik naj bi bil v sebi in v svojem mnogoličen, naj bi se izživljal v napetostih, naj bi bila v njem nasprotstva: tak bo živ odraz življenja. Tak se mi zdi Oton Župančič. Zdaj razposajen, zdaj resen; zdaj temen, zdaj veder, zdaj lahkoten in potem spet globok in težak. Mnogoličen. Kakor svet v malem.

Ljubezen do življenja in do vsega živega: to je njegov pesniški realizem. Veselje do mnogoličnosti, do nasprotij in do naporov. Skratka, do vsega, kar je pozitivno.

Marsikaj je lahko pozitivno. Samo gledati je treba na stvari s pravilnega zornega kota, z zadostne višine. Tako je dobro pozitivno, pozitivno pa je lahko tudi zlo. Veselje in bolečina. Radost in obup. Vse žive, resnične napetosti v človeku, vse skrajnosti srca in misli. Enota in sozvočje se gradita na njih. Toda višek pozitivnega je delo, tvorba, ustvarjanje. Zato je za narod in za človeštvo ustvarjavec višek pozitivnega.

Toda tudi odpor, kritika in celo zavračanje so pozitivni. Izpodbadajo tvornega duha, silijo h krepkejšemu zaletu, k osredotočenju vseh sil, k zgotitvi vseh danih moči. Samo najboljše naj se prebije.

*

Pesniška tvorba, ustvarjanje v besedi, je najprepričljivejša potrditev narodove samobitnosti. Zato ni potrebno, da bi dajal pesnik še posebne politične izjave. S tem, da ustvarja v jeziku svojega naroda, je zadostno dokazal svojo vero vanj. Mar bi bil mogel vreči vse svoje življenje v prazen nič?! Za ude množice je opredelitev potrebna, da bi se videlo, kdo je s kom. Potrebna je še posebna manifestacija. Pesnik se je opredelil v svojem delu, s svojim delom. Njegova tvorba je njegov Credo.

Umetniška tvorba, pesem, je dejanje, je usedlina dejanja, ki ima večne klice življenja v sebi. Potuje in se širi od posameznika do posameznika, se vseli vanj in požene v njem svoje korenine. Vseeno, če se posameznik tega zaveda ali ne. Je adekvaten izraz vsega tistega, kar misli, čuti, želi, in po čemer stremi in hrepeni posamezen ud naroda in družbe in preko njega vsa celota. Najsi bo kmet, delavec, uradnik, obrtnik ali trgovec,

kdorkoli, ki je kdaj obiskoval šolo in živel z občestvom, je vsrkal vase košček tega ali onega pesnika in nosi te elemente, čeprav nezavedno, do svoje smrti s seboj. Valentin Vodnik, Prešeren, Stritar, Levstik, Jenko, Gregorčič, Aškerc, Župančič: sleherni Slovenec nosi v sebi drobec njihovega duha, ki se je utelesil v besedi, drobce njihove vere.

Župančič je med najbolj živimi. Njegove pesmi so postale živo narodno blago. Pojejo jih na vasi, uglasbene po domačih skladateljih. V šolah, po vaških odrih, na recitacijskih večerih, v središču naroda, v njegovem narodnem gledališču, odmeva njegov sugestivni, izraziči verz. Otrok uživa njegovega Cicibana, brez najmanjše težave si prilasti melodične stihe, ki ga potem spremljajo skozi vse življenje. Župančič je postal živ pojem, živo dejstvo. Župančič je. Narod ga je sprejel, vsrkal vase. Sleherni ud nosi drobec njegovega živega duha s seboj. Župančič pomeni dejanje, stvariteljski akt. Je živa usedlina v naši kulturi, v naši zgodovini. Tvorni duh. Da bi še dolgo živel in deloval med nami!

SUPLENTKA

KATARINA ŠPUR

I.

Nad vrati zadnje hiše je visela tabla z napisom: Privatna realna gimnazija s pravico javnosti — Osnovna šola — Korepetitorij.

Onkraj ceste se je vlekel botanični vrt. Drevje je stalo že pol golo; orumenelo listje je padalo na grede in nasade.

Prihajali so učenci, postajali pred šolo in se pozdravljali. V konferenčni sobi se se zbirali profesorji. Bili so stari znanci in tovariši, ki že leta prihajajo v to sobo in v te razrede. Ob oknu je stal katehet, Dalmatinec, skuštranih las in dobrodušnega obraza. Ravnatelj je odklepal omaro. Ko je sklonil glavo, se mu je zasvetila pleša. Ravnateljčin ribji pogled je počasi meril drobno postavbo suplentke, ki je iskala v razporedu predavanj svoje ime.

— Čas bo, gospodje, — se je obrnil ravnatelj h katehetu.

— Gospodična bo šla z vami, šjor, — naj ne bo preveč hrupa po ulici.

Otroci so se zbrali na hodniku. Ravnatelj je stopil iz konferenčne sobe. Izpregovoril je nekaj strogih opominov, nasvetov in groženj. Pokimal je prvima in cela vrsta se je prestopila. Zdrveli so po stopnicah. Zunaj je teklo življenje kakor sleherno jutro, drdrali so vozovi in ljudje so se prehitevali v vseh smereh.

Po dva in dva so šli majhni spredaj, se prerekali in kričali. Zadaj so šla dekleta v gručah, se držala pod roko in se med pogovarjanjem nasmihala druga drugi. Čisto zadaj je šel med dvema osmošolkama katehet; vsi trije so se smejali. Suplentka je šla ob majhnih, ki so se skrivaj ozirali nanjo. Vsi so bili skrbno napravljeni v nove obleke, okopani, počesani; bili so zdravi, rdečelični, — svetli pogledi so jim švigali neprenehoma zdaj sem, zdaj tja. Vsi so bili iz bogatih meščanskih hiš, vsi enako leni in brez najmanjšega zanimanja za knjige in učenje. Prezirljivo so se ozirali po suplentkinem nenašminkanem obrazu, po krilu, ki se je zadaj

svetilo od sedenja, nogavicah, ki so bile nad peto pošite — z naslado so njihovi pogledi brskali po vseh teh pomanjkljivostih v toaleti.

Šolska maša — suplentka se je nasmehnila. Koliko let že ni bila v cerkvi? Koliko let že ne verjame v božanstvo kipov, razpostavljenih po oltarjih?

Zavili so za ogal, prešli tramvajsko progo, se pomešali in pričekali, po kateri ulici imajo najbliže do cerkve. Naenkrat so šla ob suplentki tri velika, elegantno oblečena dekleta, za celo glavo višja od nje. Začutila je sovrašтво do njih in vedela je, da jih bo sovražila do zadnjega dne.

Pred cerkvijo so se zbrali in počakali. Katehet je stopil prvi na prag in odprl vrata. Krenili so — med dolgimi vrstami šolarjev, ki so bili že tam — naravnost proti glavnemu oltarju. Posedli so po klopeh. Maša se je bila že začela. Zadonele so orgle, izpred oltarja se je dvignil dim. Suplentka je sklonila glavo. Zvoki orgel so jo mučili. Zopet so bili tu spomini na dogodke zadnjih mesecev, ko je brezkončno zasovražila življenje...

Na stolu je stal odprt kovčeg. Majhna soba je bila natlačena s pohištvom. Zlagala je v kovčeg obleko, ki jo bo treba vzeti s sabo. Pogled ji je obvisel na uri, ki je tiktakala na mizi. Zdrznila se je. Celo minuto jo je držala v roki, preden jo je položila v kovčeg med obleko. Tiktakala je — kaj je vendar neprenehoma, z blazno točnostjo ponavljala? Saj to je njena ura! Čutila je, kako jo tisoč nevidnih rok peha tja, — misel, da sedi morda Štefan prav zdajle sam v sobi, in si želi, da bi prišla, ta misel je postala nezmosna. Oprijela se je mize. Ni mogla vzdržati. Sedla je na kolo in se odpeljala. Ni ga našla doma. Legla je na posteljo, saj je moral kmalu priti. Počasi se je začelo v sobi temniti. Njena bela bluza se je svetila — in roki, ki sta ležali nepremično na odeji. Na vratih je visela njegova kožnata suknja. Bila je kakor živ človek, kakor vroč, iz srca iztrgan kos njune ljubezni in še vedno ni mogla razumeti, da je zdaj te ljubezni konec.

Zunaj so se odprla vrata. Zdrznila se je in prisluhnila. Koraki so šli mimo. Potem ni slišala korakov, pač pa dve besedici, izgovorjeni tik vrat: Dober večer —

Glas je bil njegov, utrujen, žalosten. Odprl je vrata, a je ni takoj opazil. Prižgal je luč. Le še, ko se je obrnil k postelji, jo je zagledal. Toplo se ji je nasmehnil. Objel jo je in dejal:

— Lepo je, da si prišla, Katja!

Oklenila se ga je in pritisnila lice k njegovemu. Zopet je bil dober z njo, jo poljubljal na oči, na lica, na usta in ji gladil lase. Udarci ure so glasno padli v sobo skozi polodprto okno.

— Ti dve noči nisem niti za trenutek zaspal. Sit sem tega prokletega življenja, — je tožil.

Obšlo jo je bolešno sočutje, a ni mu mogla pomagati.

Za cerkvijo je vzhajal mesec.

— Morala boš iti... Jutri se torej odpelješ? Ali boš huda v šoli? — jo je podražil.

Morala je iti. Počesala si je lase pred ogledalom, se poslednjič ozrla po sobi, po kožnati suknji, ki je obvisela na vratih kakor obešenec.

Spremil jo je do križišča. Nepopisen strah pred življenjem, ki se bo začelo s tistim trenutkom, ko bo zapustila to roko, ji je ždel v grlu in jo davil do smrti.

— Saj ti bom pisal, — je dejal in ji še enkrat poljubil oči.

Sedla je na kolo. Ko se je ozrla, je še stal tam in gledal za njo. Takrat je začutila vso neizmerno boleost človeka, ki je nenadoma vse izgubil, kar je imel lepega v življenju, in si želi smrti. Ne več živeti, ne več živeti, ne več živeti... ji je zabijalo v senceh in bolelo, da je jokala kot otrok...

Orgle so pele. Ministrant je zvonil k povzdigovanju. Ljudje so poklekali, sklanjali glave. Nastala je tišina...

Potem je prišlo kratko pismo, naččekano z razvlečenimi črkami:

— Prijateljstvo je edini modus vivendi med nama, Katja. Ne vem, kaj je z mano... Morda — če bi bil zdrav, bi bilo vse drugače... tako pa bi bila krogla v glavo najpametnejši izhod iz tega...

Pred oltarjem dviga duhovnik hostijo. Suplentkin pogled strmi v tenak bel, obroč. Bog? In zopet jo davi isti nerazložljivi strah pred življenjem, neizmerna boleost osamljenosti jo kakor koščena roka davi...

II.

Pričeli so s poukom. Ravnatelj je hodil po konferenčni sobi in opominjal.

— Ne pozablajte polnit rubrik, gospoda! Pišite datume! V katalogih je vse narobe!

Ravnateljica se je s sladkobnim nasmeškom ustavljala zdaj ob enem, zdaj ob drugem, izpraševala o zdravju, o oblekah in zamahovala s torbo, podobno cekarju, ki ji je visela čez roko. Ustavila se je ob suplentki, ji dala nekaj nasvetov glede frizure in nogavic:

— Saj veste, v razredu je treba imponirati tudi z obleko, ne samo z znanjem!

Potem jo je poklical ravnatelj, stopil z njo v kot sobe in potihoma dejal:

— Samo nekaj vam hočem položiti na srce — mel si je roke in jo trenutek molče gledal. — V razredu ne dovoljujem nobenih pogovorov, ki ne bi bili v zvezi z gradivom, posebno pa ne nobenih privatnih pomenkov z učenci.

Dal ji je roko: — Saj razumete, ne?

V razredu je sedelo pred njo deset, petnajst lepo oblečenih, krepkih fantov in polodraslih deklic. Žvečili so gume, bonbone, se pozibavali na stolih ali brez zanimanja gledali skozi okno.

V odmorih so prihajali starši. Prišel je postaren gospod, stopil v konferenčno sobo in se odkril. Katja je takoj vedela, da je to Došenov oče. A Došen je zopet manjkal. Po mizi so ležali drug čez drugega katalogi. Ravnatelj je klical iz konferenčne sobe:

— Gnječ! Kje je Gnječ?

Ob peči je stal Gnječ oče. Debel, s tremi podbradki in vsi trije so se mu tresli.

— Ubil ga bom! Tu — s temi rokami, tako gotovo, kot sem mu oče!

Katja in tovarišica Piroška sta se nasmehnili. Gnječ sin je plašno stopil v sobo.

— A, tu si! Kaj je bilo z matematiko, a? — Ravnatelj je pritisnil prst na gumb zvonca. Došen in ravnateljica sta še stala ob oknu in se pogovarjala. Gnječeva lica so bila rdeča od zaušnic. Jokaje je šel proti razredu.

Zvečer bedi Katja nad zvezki. Jutri. Ali bo jutri ta idiotski Križ vedel nalogo? Zunaj je noč. Pločnike škropi dež. Na okno je udaril zvok pijane pesmi. Odrinila je zvezke. Kakor živ je gledal Štefan iz spominov. Postala je podobna stroju, ki se kvari. Naenkrat so se potrgale vse vezi med njo in svetom. Nikomur na svetu njeno življenje ni več potrebno. Privlekla je iz predala šop pisem in jih raztresla po mizi. Ležala so drugo preko drugega. Ni jih vzela v roke. Kakor so ležala, je čitala iz njih stavke.

— Svečenica moja mala — dvoje svetlih oči sanja na plavi srajci in čaka. Mene čaka. Pa saj še nisem odšel — pri tebi sem, Katja, ves, ali me ne čutiš?

— Ti se voziš, Katja, jaz se pa sprehajam po pogorišču svoje duše in se iščem. Da, pogorel sem, temeljito sem pogorel...

— Stoletni hrasti ne verujejo — zmajujejo z glavami, jaz pa vpijem: Ona me ljubi — ona, Katja me ljubi! Ostal bom večno tvoj dolžnik!... Dve solzi ji tečeta po licih. Ne več! Naglo odpira predal in tlači vanj pisma. Onemoglo ji padajo roke, luč gori nad mizo, a v možganih, v sencih, v vsem telesu ji zabija:

Ostal bom večno tvoj dolžnik...

III.

Pšenica zopet ne pozna pridevnikov. Alfred ni spisal naloge.

Zunaj je snežilo. Poševno so padale snežinke na okno in se talile na steklu.

Dovršniki in nedovršniki — nekdo je dvigal svojo lepo gosposko roko. Katja je samo na pol sedela tu, izpraševala, popravljala in razlagala.

Sinoči se je preselila. Kolegica Piroška jo je že davno vabila. Imeli so dve sobi — ona, sestra Magda, maturantka, brat Pišta in medicinec Fred. Zdaj je mislila na Freda. Ni mogla razumeti, čemu sedi tu in kaj tu dela. Imela je občutek, da so ona in tovariši igralci, da igrajo v komediji, ki jo je bogvekd hotel postaviti na deske.

Smrekarica se jezi. Z rdečim svinčnikom zapisuje rede v katalog. Z Miličevo je na vsak način treba nekaj napraviti. Saj ima same nezadostne! Potem se vsi sklanjajo v katalog in s prsti tipajo po rdečih številkah — a Miličeva se bo jutri zopet vse štiri ure presmejala in brezbrizno jedla čokolado med razlaganjem. Kako se vsi trudijo, da bi dobro igrali svoje vloge! A Katja se je niti na pamet ni naučila.

Po končanem pouku polaga v ravnateljevi sobi prisego. Tri prste dviga pred razpelom in obljublja nekaj v imenu boga, v katerega ne veruje. Potem ureja knjige v knjižnici. Gosti kosmi snega padajo na okno. V sobi je tišina. Knjige so zaprašene. Katja ureja kartoteko. Piše z rdečim črnilom številke. Potem sede za mizo in gleda, kako plešejo snežinke ob oknu. Nenadoma se zdrzne. Zdi se ji, da je nekdo prav ob njej zapel: Jaz nekoga ljubim...

Ne, to je snoči pel Fred. Ne ljubi se ji iti domov. Danes ji je neznosna prisotnost ljudi. Tako brezumno si želi, da bi zakopala obraz v Fredove roke.

Deževalo je. Pločniki so bili mokri. Katja je hodila počasi iz šole. Mrazilo jo je. Počasi je odklepala vežna vrata. Znotraj je bil polmrak. Ob omari se je zadela ob Freda, ki si je oblačil plašč. Nagnil se je k njej

in jo vprašujoče pogledal. Vedela je, da ji oči vročično gorijo. Tudi roke, vse telo. Nekaj jo je vleklo, da bi stopila tesno k njemu. Živeti! Tako brezumno si je želela živeti, a to ni bilo več življenje, saj so bile pretrgane vse vezi med njo in svetom. Fred je dvignil roko in pozdravil. Mehanično je slačila plašč. Naslonila se je na omaro, ko je Fredov ključ zaropotal v vratih.

Kako je mrzila življenje, ko je sedela za zvezki, iskala napake, jih podčrtavala z rdečim svinčnikom in zapisovala spodaj rede!

Magda in Katja sta legli. Piroška je še pospravljala po sobi. V veži sta se oglasila Fred in Pišta. Potem je tudi Piroška legla in zaprla vrata. Zofa onkraj zidu je zaškripala, luč je ugasnila.

Katja bedi. Ali se ne bo dvignila? Samo zid je med njima. Zid, ki bi ga človek s prsti razgrebel, samo da bi videl, ali oni tam preko spi! Mesečina je svetila v sobo. Magda in Piroška sta spali. Ali se ne bo dvignila — zdaj? Po prstih bi se splazila tja — položila bi mu roko na čelo, — to majhno, prazno, gladko roko, tako nepopisno gladno božanja, — bi položila na njegov obraz!

Bila je nedelja. Sijalo je sonce.

— Jaz grem v kavarno Trilby, prideš potem tja, Pišta? — je vprašal Fred po kosilu.

Pišta je risal in si požvižgaval. Piroška in Magda sta sedeli na zofi in prebiralih časopise.

Katja je stala ob peči in ko je Fred oblačil plašč, se ji je zdelo, da se stene sobe približujejo in jo bodo zadušile.

Ko sta Fred in Pišta odšla, je tudi ona oblekla plašč in stopila na ulico. S streh je kapljalo. Krenila je proti parku, kjer so skakali in vpili otroci.

Kavarna Trilby — pokopala te bom, Fred! Golo, ostudno, hladno je ležalo pred njo življenje. Na strehah so se ljubili golobi. Objeti pari so se smejali mimo nje. Kako brezmiselno je postalo življenje.

Zvečer je Fred pripeljal tovariše. Prinesli so vina in karte. Katja se je v svoji sobi pripravljala za vzorno predavanje.

Smeh in prerekanje se je slišalo iz druge sobe.

— Fred, če boš tako igral, te izključimo!

— Daj ga, Pišta! — se je smejal Fred.

Nebo se je zoblačilo, na okna so udarile debele kaplje dežja. V sobi je postalo popolnoma temno.

— Fred, prinesi mi luč! — je zaklicala Katja skozi zaprta vrata. Takoj je vstal in ji prinesel luč. Postavil jo je na omarico ob zofi in sedel.

— Kaj je, Katja?

Stopila je k njemu, mu položila roki na kodraste lase:

— Ljubim te, Fred.

Prijel jo je za roke.

— Vidiš, Katja, na to nisem mislil, da bi ti utegnil biti všeč. A mislim, da jaz tebe ne bi mogel ljubiti.

Ob teh besedah se je soba pred njo zavrtela v krogu. Tudi sama se je začela vrteti z njo vred. Zdelo se ji je, da je luč ugasnila, da je zadela z vsem svojim telesom ob nekaj kakor nož ostrega in ne more več nikamor. V rokah je čutila nekaj mehkega, toplega, nekaj neskončno dragega — to je bila roka, Fredova roka, ki se je je krčevito oprijemala.

— Pomiri se, Katja! To nima smisla... Toliko lepih fantov je okrog tebe, gotovo boš med njimi našla katerega, ki te bo ljubil... A jaz, veš, z mano je križ. — In zdaj moram iti tja...

Stopil je po sobi, potem je odprl vrata in zamišljeno jih je zaprl za sabo. Katja je ugasnila luč. Naslonila je glavo na rob nočne omarice in želela samo to, da ne bi morala več živeti. Ne več živeti — takoj končati to nesmiselno, to ogabno življenje!

Vstala je, se oblekla, vzela dežnik in stekla po ulici. Dež ji je zmočil čevlje, nogavice, in ji padal na lice, na lase. Z dežnikom si je zakrivala lice in glasno stokala. Ogibala se je luči, hitela je v temi iz ulice v ulico in vedela samo to, da nima moči, da bi jutri ob osmih sedla za kateder in da je njeno vzorno predavanje o hagiografijah zdaj popolnoma odveč in brez pomena.

— On kvarta... on mora kvartati... je brezsmiselno ponavljala in si tiščala robec na usta. Nekje na oglu se je ustavila. Obrnila se je in začela počasi hoditi nazaj. Dež ji je močil lica. Redke luči so medlo gorele ob pločnikih.

— Kam pa grem? — se je spraševala.

Nihče ji ni odgovoril. Hodila je z zavestjo, da tam pred njo ždi življenje, podobno razdraženi zveri in čaka, da zasadi svoje kremplje vanjo.

ZGODBA O TIGRU IN O INDIJANCU

MILENA MOHORIČEVA

»Muca, kje si?«

Janezek, ki mu usoda po krivici ni dala bratcev in sester, je hrepenel klical svojo muco. Mehkotačka pa ni vedela, ali naj bi prišla k njemu. Bila sta prijatelja, to je res, toda Janezku prav do konca vendarle ni zaupala, najsi jo je še bolj milo klical. Nazadnje si je le premislila in je pred vrati nedolžno zamijavkala, kakor bi šele zdaj prišla od bogvekje.

»O, ti porednica, kje si tako dolgo hodila?«

Muca je bila v Janezovih rokah, božal jo je vesel, in muca je bila zadovoljna. Da je bila res zadovoljna, je pokazala očitno, ker je predla in nalahno migala z repom.

»Mama, jaz sem pa poprej vedno mislil, da samo kužki migajo z repom, kadar so prijazni. Ampak tudi moja muca miga z njim, če je zadovoljna.«

»Da, saj vidiš.«

Mm, kako je mama kratkih besed! Najbolje bo, če se z njo sploh ne pogovarja več. Zaprl je vrata v mamino sobo in je posvetil vso svojo pozornost mucii.

»Muca, se greš z menoj igrat?«

Muca je predla, mižala je od samega zadovoljstva in Janez je bil pričnan, da je odobraval njegov namen.

»Veš, muca, ti boš tiger, jaz Indijanec, pod klavirjem bo pa pragozd. Takoj ga bom naredil.«

In Janez se je z veliko vnemo in s strokovnjaškim znanjem lotil dela za pragozd. Prevrnil je vse stole, ki niso bili preveliki, da bi jih potisnil

pod klavir. Tako je napravil goščavo, sredi katere je bila samo majhna steza, komaj dovolj velika, da bi po njej mogla prodirati njegova muca. Noge klavirja so bile tisočletna drevesa in pedal grm, za katerim se bo skrival Indijanec ter iz zasede skozi vejevje streljal na tigra.

Ko je bil pragozd gotov, je Janez z večšim očesom še enkrat premotril svoje delo in ugotovil, da je bilo dobro. Zdaj je bilo treba še muco pripraviti do tega, da bo prevzela vlogo tigra. Ko je delal pragozd, je legla na divan, se zvila v klopčič, položila sprednji nogi čez glavo, tako da je samo gobček molel kvišku, in je resnično zaspala. Spala je tako globoko, da se ji je celo sanjalo in da je v spanju vzdihovala.

Dokler je delal Janez svoj pragozd, je samo na pol slišal mucine vzdih, in še to mu ni bilo preveč prijetno. Ko je zdaj stal pred končanim delom in je muca v spanju zopet zamijavkala, se je Janez globoko zamislil.

»Sanja se ji, da jo jaz mučim.«

Pogledal je svoj pragozd in je podvomil, ali je prav, da je odmeril mucu vlogo tigra. Na dnu svojega srca je vedel, da pri tej vojski nekaj ni v redu, kakor najbrže pri nobeni vojski ne. Toda že se je preveč zamislil v igro, že so ga mamile skrivnosti pragozda, že ga je preveč zamikala pustolovščina boja s tigrom, da bi se mu mogel odpovedati.

Šel je k mucu in jo stresel.

»Sram te bodi, ves dan bi spala! Glej, kaj imam zate.«

Privezal je na nitko košček papirja in ga vihtel nad mucino glavo. Muca si le ni mogla kaj, še leže je segla po njem. Ko je Janez to ugotovil, je naglo spustil svojo vabo na tla. Vstala je, se pretegnila in vzbočila hrbet kakor pol črke »n«, nato pa je počasi, toda vendarle, skočila na tla. Vprašujoče je pogledala Janeza, ki je približeval in oddaljeval svojo miško, nazadnje pa se je s polnim navdušenjem prepustila lovu na miš, najsi je imela pred seboj še tako otipljivo prevaro. Najprej je sedla na vse štiri, kakor bi nič ne bilo, samo nenaden blisk je švignil iz njenih oči. Nato se ji je počasi podaljšal vrat in smrček ji je podrhteval. Stegnila je vrat dvakrat ali trikrat, nato se je skoraj neopazno postavila na vse štiri, se oprla na zadnji nogi, znova stegnila vrat in se v enem skoku s tako silo pognala na svojo žrtev, da se je sama prevrnila na hrbet. Toda svoje žrtve se je oklepala z vsemi štirimi in se z zobmi zagrizla vanjo. Nato je svoj plen zopet izpustila, da ga je lahko vedno znova in znova lovila, dokler ni obnemogel.

Uboga miška, kadar jo ima zares, si je mislil Janez. Vedno znova upa, da bo ušla pogubi, in vedno jo izpusti samo zato, da bi se lahko delj časa igrala. Nikoli ne pomisli, da je miška uboga, nikoli ne pomisli, da bo miška zaradi nje morala umreti.

Janez je presenečen opazoval muco, ki je bila vsa zatopljena v svojo na pol igro na pol resnico, in ki najbrž sama ni več vedela, ali je vse to igra ali resnica. Vendar se je kmalu zdramil iz svojih razmišljanj, da bi speljal muco tja, kamor je prvotno nameraval. Svojo vabo je spretno spravil v »pragozd«, in ko je bila muca na ozki stezi sredi njega, ji je spretno zastavil pot nazaj. Zdaj ni imela nobenega drugega izhoda več, prodirati je morala skozi pragozd, bila je tigar, ki so ga za grmom čakali Indijanci z loki. Nekaj časa se je še igrala z miško. Ko pa je priletela vanjo prva puščica z loka, so se ji povesila ušesa, in kolikor je mogla, se je pred bodočimi puščicami skrivala za debela drevesa.

Toda za Indijance je bila nevarnost vedno večja. Tiger se je bližal s čedalje večjo naglico, življenje vseh je bilo v nevarnosti in njih obramba je bila zato čedalje bolj ljuta. Tiger ni mogel nazaj, da bi se umaknil puščicam, ki so nenehoma deževale nanj, treba je bilo za vsako ceno prodirati naprej, mimo Indijancev, in zbežati v varno zavetje divjine. Tigrove oči so se svetile v blaznem strahu, in kljub bolečinam, ki so mu jih prizadevale puščice, je prodiral dalje in dalje, gnal ga je en sam temni nagon, da si mora za vsako ceno, z vsemi svojimi močmi zopet priboriti življenje in svobodo. Zdaj je bil že prav blizu Indijancev in v njem je gorela samo ena strast, da bi raztrgal, razkosal svoje krivične napadalce, ki so ga iz zasede tako iznenada naskočili.

Mračilo se je že in v pragozdu pod klavirjem se je v besnem sovraštvu bliščalo dvoje žarečih oči. Ko jih je Janez Indijanec zagledal, se je zdrznil in povesel svoj lok. Ta kratek premor je izrabil tiger, zakadil se je vanj in mu razpraskal roke.

Takoj nato je bilo slišati huronsko vpitje, Janez je klical na vse grlo, in njegov glas je bil čedalje bolj prodiren. Muca se je skrila za omaro, ker je vedela, da se je preglešila proti hišnim pravilom.

In zdaj je prišla še mama. Najprej je z alkoholom izprala Janezove roke, nato jih je še z jodom namazala, da so bile vse rumene. Janeza je strašno peklo, drl se je neutolažno in bil je prepričan, da ga bo mama vsaj zdaj, po tem strašnem umivanju in mazanju potolažila. Ona pa ga je postavila v kot in mu še povrhu razložila, da se zdaj dva dni ne bo šel drsat.

A tudi mucu ni bilo prizanešeno. Mama jo je potegnila izza omare in jo zaprla v črno luknjo, kjer je bila do naslednjega jutra brez vode in kruha. Preden pa je šla v ječo, so jo še temeljito pretepli.

Naslednjega popoldneva je Janez ugotovil, da je njegova kazen mnogo hujša ko mucina. Prvič ima praske, ki ga še bolijo poleg vsega, potem ima pa še dva dni kazen. Vsi so šli na led, samo Janez ne. In da bi mu mama še bolj zagrenila ta dan, je sama vzela drsalke in odšla na led.

Janez je sedel v kotu na divanu in premišljeval svojo usodo. Kako je prav za prav prišlo do vsega? Saj sta bila z mucu prijatelja, in vendar sta bila zagrizena sovražnika. Kaj se je zgodilo z njim, kdo je bil, ali je sploh še vedel, kdo je bil Janez? Zvrtelo se mu je pred očmi, bilo mu je, kakor bi se mu zamajala tla pod nogami. Nenadoma se mu je odprlo majhno okence v morje vprašanj, v nedoumno globino življenja. Janeza je obšla strahotna negotovost in nenadoma se je zavedel, da je popolnoma sam doma, brez slehernega človeka, ki bi mu mogel zastaviti vsaj majhno vprašanje. Bil je pošastno sam sredi vsemirja, ki mu je bilo strahotno neznano.

Z zadnjimi silami svojega duha je vstal in poklical mucu. Prišla je skesano in se drgnila ob njegove noge, da bi mu pokazala, kako ga ima rada kljub včerajšnji nesreči. Janez jo je vzel v naročje, sedel je z njo na divan v isti kot, kjer so se malo poprej odpirali pred njim prepadi, nagnil je svojo glavo nad mucu in debele solze so padale na njen sivi, gosti tigrasti kožušček. Ko je s svojo živalsko pametjo spoznala, da je Janezu hudo, se je dobrikala na vse načine in ga nazadnje res potolažila.

Ko je prišla mama domov, sta Janez in muca tesno objeta spala na divanu, in tako pozabila na vse težave, ki jih imajo Janezi in mucu v tej solzni dolini.

BEG V TEMO

FERDINAND GODINA

Jutranje sonce se je uprlo v dvorišče kasarne. Vremenska opazovalnica je stala tu v soncu, nemotena in zarjavela. Okrog nje so se opasovali vojaki, si zategovali bluže, kadili ostanke cigaret in se uravnavali v dolge vrste. Enemu so zlezle hlače navzdol, da je bil videti od zadaj kot turški harambaša, drugemu je štrlela srajca izpod bluže, tretjega pa je motila platnena denarnica, ki jo je imel privezano ob trebuhu na goli koži. Popravljali so se med seboj, govorili v nerazumljivem jeziku, si preklinjali matere in se smejali. Par mesecev so tu, pa so se že navadili tega življenja, ki je tako svojevrstno, a tako enostavno.

»Zbor.«

Zatrobilo je. Ostro kaplarsko povelje je padlo. Prednje vrste so stopile za tri korake naprej in se obrnile za pregled orožja in opreme.

Vodniki so pred četami kadili in se pogovarjali o nočnih dogodkih pri »Večerni zarji«. Niso se bogvekaj brigali za te fante. Kaplar jih bo že pregledal, kaplar jim bo pokazal, kaplar, kaplar...

Komandir se je zakasnil ter pritekel ves zasopel pred svojo četo, ko je bilo že vse na mestu in je že komandant bataljona potegnill sabljo. Sablje so potegnili tudi ostali častniki.

Padla so povelja komandanta bataljona, nato povelja komandirjev čet in vsa ta množica se je obračala kot na motvozu.

»Bataljon v kolono dvojnih vrst.«

»V kolono dvojnih vrst,« so ponavljali komandirji za komandantom.

Tako se je vsa množica razvrstila v dolgo vrsto, korakala okrog po dvorišču po taktu godbe in se pripravljala na velike manevrske parade, kakor je rekel komandant. Komandant je vpil, pognal konja poleg vrst, pokazal s sabljo na kakšno nerednost, okregal komandirja in zopet od-drvel. Nato je skočil s sedla, ustavil ves bataljon, mu dal odmor in kazal korak, kakršen bi moral biti. Dvignil je nogo, jo poševno spustil na zemljo in prenesel takoj vso težo telesa na njo. Komandant je bil debel, rejen vojaški »dedek«, kot so ga nazivali oficirji.

Zopet je komandant premaknil bataljon.

»Dvigni nogo, v korak, popravi glavo!« so vpili komandirji, vodniki so zmerjali in suvali nerodneže in podnaredniki so jim vneto pomagali. Vojska je nemoteno korakala kot plaz, kadar se utrga.

Podnarednik Markovič je sedel pred stražarnico, strmел v te kolone in bil bled v obraz. Čudovito! Zopet si je zaželel vrst, zopet komande, zopet kletve in jeze. Tako je strmел v vzravnane postave, ki so se vrstile mimo stražarnice in v krogu obkrožile celo dvorišče.

Štirinajst mesecev je bil Markovič v preiskovalnem zaporu. Muka je to, saj je bil Markovič bled, izmučen. Zavest ga je mučila, da je zaprt. Ni vedel, kdaj bo svoboden, kdaj prost.

V duševni stiski si je sedaj zopet zaželel videti vojaka pred seboj, požirati prah, dihati smradljivi zrak, vse to si je zaželel v stiski. Kolone so se brezčutno pomikale mimo njega. Glasovi komandirjev so se mešali s taktom godbe in udarci vodnikov so tonili v tem hrupu. To je ljubil Markovič. In sedaj?

Obdolžen je bil, da je kradel bencin, municijo in da se je pretepal, zdaj pa počasi hira. Tako je mislil Markovič in zrl kolone.

Trap... Trap... Trap...

Neprenehoma. Tu in tam je puškino kopito zadelo ob nož, ali pa se je splašil mezeg s strojnico, nato je zopet enakomerno odmevalo po kasarnskem dvorišču:

Trap... Trap... Trap...

Še en krog je zahteval komandant, potem je zavil bataljon na vežbališče. Kasarna je ostala prazna. Življenje v njej je zamrlo, vremenska opazovalnica je stala samotna sredi dvorišča. Le stražarji so se leno gibali pri stražarnici in zehali od neprespance noči.

Podnarednik Markovič je strmel pred se in ni govoril ničesar. Sence kostanjev so se risale po tleh, dan je rasel in vročina se je že čutila v sencih. Zunaj po cesti se je slišalo drdranje voz, vesel pogovor, brnenje avtomobilov.

»Zakaj sem šel k vojakom?« se je Markovič zadnje čase vedno izpraševal. Ostal bi bil v civilu. Saj je tam tudi življenje.

To ga je rešilo, da se pred štirinajstimi dnevi ni bil ustrelil, ko ga je bil okregal kapitan Lukovič, ki je bil takrat dežurni. Videl ga je bil na dvorišču in se zadr, da so ga slišali vojaki, ki so bili v bližini.

Tako je premišljeval podnarednik Markovič in se ni ustrelil. Saj pojde potem itak v civil. Oženi se, si ustvari dom, kakor to želi sleherni človek.

Vleklo se je dopoldne, nato popoldne in potem dnevi, tako lepi dnevi. Vse je šlo svojo pot. Noben dan ni rodil ničesar novega. Do pičice isto življenje se je ponavljalo. Vsako jutro priprave za manever, prah, komanda, udarci, godba, vsako jutro, dan za dnem.

Najtežje je preživel Markovič sobotni popoldan in nedeljo. Takrat se je vse očistilo in odhitelo iz kasarne; nekateri so pisali pisma. Takrat je kasarna zaživela intimneje, mehkeje. To so bile za Markoviča najtežje ure. Vsak se je veselil nečesa. Dekletom so pisali vojaki, podoficirji so hiteli na sestanke in nobenega oficirja ni bilo videti kje po prostorih.

Markovič je posedal sam pred stražarnico med stražarji, kadil, gledal v tla in sanjaril o življenju v civilu.

»Tako, ko bom sojen, slečem uniformo,« je rekel Markovič tovarišu Tafilu, ki je bil tisto nedeljo komandir straže.

Tafil je raztegnil ustnice v smeh.

»Kaj boš delal in jedel? Misliš, da civilisti tako živijo?«

»Mater mu njegovo, saj sem močan, nimam ne žene, ne otrok, pa ne bi živel!«

Tafil se je smehljaj. Sam si preskrbeti kruh, to je težko. Vsaj mislil je tako, kajti vojak tega ni vajen. Markovič pa je bil trdno prepričan, da pojde.

Sonce se je nagibalo, nedelja je minevala, sence kostanjev so postajale dolge. Vse se je vleklo v prokleta neskončnost. Vojaki so se leno vlačili po dvorišču, poležavali po kotih, ali pa so po dva ali trije govorili o svojcih.

Markovič je za hip dvignil glavo. Od nekod se je slišalo petje. Pogledal je v tisto smer in stisnil trepalnice. Ustnice je razširil, da so se mu videli okajeni zobje. Še se je slišalo petje. V nedeljo popoldne, pa petje!

»Tafil,« se je zdrznil Markovič, »vojaka pošlji po liter, dolgočasno je.«

Tafil je zaživel.

»Saj res ne bi bilo napačno.« Samo nerodna stvar je z Markovičem sesti k čaši vina. Zopet napravi kakšno neumnost in bo Tafil odgovarjal. Eh, pa kaj! Nedelja, neznosna nedelja, vsi drugi zunaj, zakaj si tudi on ne bi privoščil?

Zaprta sta se v Markovičevo celico in počasi cedila. Pogovor se je razvijal, tekel je, kakor ne drugače. Toplota je zavladala med ozkimi stenami in oba podnarednika sta hotela nekaj govoriti. Markovič je silil na dan s civilnim življenjem, Tafil pa je fantaziral o ženskah.

Markovič se je drl, da je odmevalo po stražarnici in so se vojaki spogledovali in nasmihali. Vedeli so, da je Markovič silen veseljak, bratec dobre kapljice.

Tafil pa je pil iz nejevolje, ker ga je bila tisti dan doletela služba.

»Veš, danes bi živel. Neko dekletce nori za menoj. Doli s konca te ceste.«

»Vem,« je odgovoril mimogrede Markovič.

In Tafil je govoril o njej, o očeh, o grudih, nogah, o toplem dihu.

»Vsa drhti, ko jo imam v naročju, neverjetno. Bogami, take ženske še nisem imel. Govoriš ji, govoriš o gradovih, o soncu in ona ti sloni na prsih, ti otipava zvezdice in se igra z odlikovanjem. Oh, prokleta služba. Danes bi jo zopet imel.«

Tafil se je pretegoval na jetniški postelji, gledal v strop in kri mu je gorela po telesu.

Markovič je strmel v tla in Tafil je vedel, da mu je težko. Odrezan je bil od življenja. On, Markovič, medved s kasarne, kakor mu je dejalo vse mesto, je molčal in bil otožen kot bi bil ranjen. Kako je vrelo, kako se pilo, kjer je bil on. Vseh oči so bile uprte vanj. On pa je igral, pel, plesal svojevrstno, med plesom citiral strastne verze, stiskal obrvi, dvigal čelo, premikal mokre ustnice in drhtel ob plesalki.

Tedaj je šlo po lokalu:

»Markovič pleše.«

On je to vedel, pa se ni brigal za nikogar. Stopil je h godbi, stegnil roko za takt, se obrnil h gostom v lokalu, ki so željno spremljali vsak njegov gib. Pel je. Nato ploskanje, vpitje, divje odobravanje in smeh.

Sedaj pa živi medved s kasarne že štirinajst mesecev v svojem brlogu. Gre na sonce, se vrne v celico in gre zopet na sonce. O civilnem življenju sanja in živi v preteklosti. Ali ga kdo pogreša, se vprašuje včasih. Saj bi ga morali prav za prav. Duša vseh večerov je bil, voditelj najrazličnejših pustolovščin. Čudno, da ne pride nihče po njega sém, ali pa, da bi mu kdo vsaj skozi okno vpil. Proketo, nihče. On pa je mislil, da so brez njegove večeri prazni, dolgočasni in da pri vsaki besedi manjka on.

Zrl je še v tla in Tafil se je pretegoval na postelji. Markovič se je v tistem trenutku dvignil, pogledal skozi zamreženo okno in zaklel.

»Onega Sarajevčana pokliči,« se je naenkrat spomnil Markovič.

»S kitaro da bi prišel?« je rekel Tafil.

»Da.«

»Bosanski cigan iz sedme čete zna bolje na violino, rajši njega.«

»Daj, oba daj.«

Čez nekaj časa so sedeli vsi štirje na tleh okrog litra. Pili so iz enega kozarca. Sarajevčan in cigan pa sta poskušala na strune.

Kakšen je bil Markovič, ko je zaslišal spet inštrument in ko je imel spet pred seboj vino! Že dolgo ni bilo ničesar. Samo da je godba in vino. Že je pel Markovič tiho, lepo sevdalinko. Prepričan je bil, da ga občudujejo, da se mu smeje strop, da je vse živo v celici, postelja, vino, vrata. Tako se mu je zazdelo. Iztegnil je, kot nekoč, roko za takt. Cigan se je nagnil k njemu, kot je bil tega vajen. Prijel je struno zgoraj, opletal je z njo okrog Markovičevega glasu. Sarajevčan je pa udaril po kitari. Markovič je skočil pokonci, stisnil pesti in se obrnil k vratom, mahal z rokami in mislil, da ga gledajo gostje v lokal. Tu dame, tam dekleta, gospodje. On pa poje tiho, lepo sevdalinko.

Tafil je zrl v kozarec, si želel dekle s konca ceste in molčal.

Pili so iz enega kozarca, peli vsi, nato je zaplesal Markovič pred vsemi, kot je nekoč plesal po lokalih. Neverjetno je zlival čustva z inštrumenti, dihal globoko in živel tako kot že ni štirinajst mesecev. Sarajevčan in cigan pa sta igrala z občutkom zavite, lepe sevdalinke.

Tafil je preklinjal. Pri divji, strastni Markovičevi pesmi je samo pil in klel. In ko so posedli po tleh okrog vina, je samo nekaj brundal. Tudi Markovič je sedel, dihal in pripovedoval rekrutoma o svojih pustolovčinah. Pretrgano, v eni sapi, nato zopet počasi, kot da bi pozabil, da gledata ona dva vanj in ga na pol prisiljeno, na pol z užitkom poslušata.

Dan je umiral. V celici je postajalo mračno. Kadili so, da je dim polnil celico in se rinil skozi rešetko. Pivniško ozračje je polnilo stražarnico. Pesem je dahnila življenje v pust kasarniški nedeljski večer. Markovič je to vedel, ta medved. Že štirinajst mesecev ni kipel in ni bil drzen.

»Pretepel sem civilista, kradel sem, Tafil,« je naenkrat kriknil. »Sem, bencin sem kradel, municijo, pa nimam ničesar, niti to,« je obrusil nohet ob zob, »si nisem obdržal. Tafil, veš, kaj je to... štirinajst mesecev...«

Markovič je vstal, se obrnil k oknu, dal roke v žepe in molčal. Sonce je tonilo, videlo se je to po oblakih, ki so krvaveli, in ker je v celici pojemala svetloba. Vsi so molčali tu okrog vina.

Tafil je prijel kozarec, izpil, ga zopet natočil in dal ciganu.

»Pij, cigan! Markovič, mater mu njegovo, poslušaj, cigan bo pel.«

»Podnarednik Tafil, ne pojem dobro.«

»Molči,« se je zadržal Tafil nad ciganom. »Sarajevčan, spremljaj, ono o ciganki...«

Sarajevčan se je nasmehnil, ko sta se spogledala s ciganom, in lovil mol. Cigan je izpil in čakal.

»O ciganki, mali ciganki,« je silil Tafil.

Sarajevčan je opletal s strunami, udaril turobni mol, da je celica dobila takoj drugo barvo. Otožno je zvenela kitara. A kot bi pretrgal, se je spremenil takt. Ostro, pljuskaajoče so zapele strune in ciganu so zagorele oči. Kapo si je potisnil na čelo, počasi migal z glavo in hitel s kitaro.

»Ciganka sem mala
oči moje gorijo...«

Markovič se je okrenil. Zrl je v cigana. Bogamu, cigan poje. Pretrgalo se je v Markoviču. Suh je bil ciganov glas, a rezal je v meso. Tafil je oživel. Sarajevčan pa je udarjal. Cigan je brzel s pesmijo, ta sin šume,

svobodno, brez obzira, kot da bi jo videl pred seboj, ciganko, na pol oblečeno, željno ljubezni, divjo ciganko. Bog! Vse v celici je onemelo, stene, okno, ki se je risalo v mraku, postelja, in Markovič je stal tu kot kip. Ciganove besede pa so udarjale neprenehoma kot kladivo.

Markovič je čutil, da je izgubljal tla. Pesem, svoboda, šume, svet, svet. Ven v svet! Trepetal je. Znoreti mora tu.

Rekruta sta odrezala s pesmijo.

Molk.

Sarajevčan je spremenil mol, cigan pa je začel tiho, mehko, kot da ni v njem sence prejšnje razigranosti. Nagubal je kožo med očmi, napravil bolesten izraz in začel izzivajoče, tiho, kot šepet listja pred nevihto.

»Daleč je preteklost,
zarasle so rane,
pa itak ti solza
v očeh obstane...«

»Joj, cigan, poj, poj!« je zatulil Markovič kot zadet lev. Zgrudil se je na kolena, prijel polno kupico in jo treščil v železna vrata, da so koščki stekla zažvenketali po celici. Zagrabil se je za prsi, trepetal in strahotno zrl v cigana, ki je še pel suho, brez prestanka:

»Ljubilo je srce
brezmejno, brezkrajno.
zdaj znanca sva samo...«

Markoviču so pritekale solze v oči. Res, samo znanca. Kako je resnična pesem.

»Cigan!« je zavpil Markovič, da je zadonelo po celici. »Poj, znova poj!«

Hotel je zgrabiti za steklenico, a Tafil mu jo je iztrgal. Nato se je zvrnil na posteljo, si pokrila z rokami oči in jokal tako pretresljivo, da se je zasmilil še Tafilu, ki je dobro poznal veseljaka Markoviča. Cigan in Sarajevčan sta pojemala s pesmijo. Nista vedela, kaj to pomeni. Markovič se je grabil za lase in vpil, kolikor je mogel: »Ne nehaj, cigan, poj!«

Svobodnega se je čutil Markovič pri pesmi. Nič ni več v preiskovalnem zaporu, niti v kasarni. V svobodi, v svetu, ki je brez meja. Čudovito, kaj napravi pesem iz človeka. Če bi bil človek trd kamen, bi počil ob tej melodiji. Bi. Cigan prokleti, še poje, otožno, da bi se raztrgal. Markovič si je pulil lase, dihal globoko in jokal. Zmučil se je in pojemal. Pesem ga je uspavala tako sladko, kot ga že ni štirinajst mesecev. Noč se je že naredila takrat, ko sta odšla Sarajevčan in cigan in je Tafil zaklenil celico.

Markovič je spal s smehom na ustih, dihal sunkoma smrdeči zrak. Stražarna se je zopet umirila, le tu in tam se je obrnil kak opasan vojak na deskah, zaklel in zopet zaspal.

Zvezde so bile tedaj in noč strahotno prazna. Netopirji so se nizko podili, luči po kasarnah so medlo gorele, in čuvarji pri puškah in čevljih so se naslanjali na zid in dremali. Le včasih je prekinil to tišino hrup iz mesta, vpitje pijanih žensk in moških. Tu in tam se je zganil

bedeči vojak, se nasmehnil, si zaželel tega. A stisnil se je pod odejo, se jokal ali preklinjal.

Drugo jutro je bilo zopet sonce. Vročina je rasla in vremenska opazovalnica se je svetila v soncu. Markoviča je prebudil glas komandanta bataljona, vpitje komandirjev, suhi udarci vodnikov. Vsak dan isto. Čakal je, da je šel bataljon na vežbališče, da bi ne videl starega dedeka, kako je korakal v svoji debelosti.

Markovič se je počutil slabo. V glavi mu je šumelo, izmučilo ga je trdno spanje. Cigan mu je še bil pred očmi. Poskušal je pesem o ciganki, pa mu ni šla. Poklical je Tafila, da mu je odklenil vrata in ga spustil na prosto. Dolgo sta sedela podnarednika pred stražarnico in nista govorila. Ničesar se ni zgodilo novega. Tafil je vstal danes zjutraj, uravnal stražo in raportiral komandantu.

»Šest let sem podnarednik, Tafil, šest let«, je začel Markovič zamišljeno, »in se nisem ničesar naučil. Knjigo začnem brati tri-, štirikrat, nato pa jo pustim. Ni časa, straža, dežurna služba, vežbališče, ženske in vrag si ga vedi, kaj še.« Zopet se je Markovič obrnil v stran, stisnil trepalnice in zamišljeno zrl v svet.

»Veseli sem, da pojdem,« se je zopet prebudil Markovič. Tafil je molčal. Tudi on bi odšel, pa se ne upa.

»Kaj boš delal v civilnem življenju?« ga je vprašal Tafil.

»Pojdem za detektiva; če pa mi ne uspe, se odpeljem v Ameriko.«

»Dobro, pa kaj boš delal tam?« je silili Tafil.

»Kaj, Amerika je velika. Še prej pa obiščem Dalmacijo. Nekaj denarja imam, to zapravim za vse to življenje.«

Tafil se je smejal. Čudovito. Boem je Markovič.

»Boem? Ti nisi boem in kdo še ni boem?«

Tam daleč se je nebo poljubilo z zemljo. Modro nebo in rumena zemlja. Jesen je bila, orumenelo listje je popadalo na usahlo travo, ptic ni bilo več in čudežen mir je vladal povsod. Buče so bile razmetane po polju, repa je rasla, povsod, kamor si pogledal, je bil plod, ki ga je prinašala zemlja. Ozračje je bilo nasičeno s prijetnim vonjem. Kako pride vse samo ob sebi. Žulji so se spremenili v sad, vsa zemlja se je obrnila v plod.

To je bilo tri mesece po onem večeru, ko se je Markovič napil v celici in se razdivljal ob ciganovi pesmi. Sedaj je bil prost. Sedemnajst mesecev preiskovalnega zapora zaradi kraje in pretepa. Sodba: Osem mesecev zapora. Zato je bil Markovič takoj prost, izpustili so ga v svobodo, v svet, kakor je bil vedno dejal.

Sedaj se je Markovič začudil svetu in svet se je začudil njemu. Tako sta se želela in se nista spoznala. Hitel je Markovič nekam, pa ni vedel cilja.

Vlak je prhnil, drsel po tračnicah, njive in šume so se vrtele. Vse je bilo nasičeno s prijetnim zrakom, vse veselo razpoloženo. Nebo in sonce sta stala nad stvarstvom. Tudi Markovič se je veselil življenja...

Nihče se ni ustavil s pogledom na njem, vsak je hitel zatopljen vase ali strmel v polja. Vlak je prhal, drsel brez prestanka. Markovič se je potopil v vsakdanjost. Uniforme ni več. Nekdaj so se ozirali v belo bluzo, ki si jo je s stradanjem kupil od tovariša, ko je ta napredoval. Nož je imel tedaj ob strani in na bluzi blesteče zvezde. Sedaj ničesar. Mimogrede

ga kdo pogleda, potem se nagne skozi okno. Markovič pa sedi tu, spoznava samega sebe in se čudi. Tu nisi eden, tu, v svetu postaneš ud velikega telesa. Če odpadeš, ni tako hudo, kot če zmanjka desetini desetnik.

V vlaku je postalo tiho. Znočilo se je in nekateri so zaspali. Malo jih je bilo v vagonu, zato so legali po tleh in smrčali. Markovič ni bil začuden nad tem, kar ga je obdajalo. Šaj si je bil vsega tega tako zelo želel. Pa vendar ga je skrbelo, kje bo prespal noč, kje bo jedel, kam se dal. Markovič je postal eden izmed mnogih.

Tiho je obstal vlak, le sprevodnikov glas se je slišal, kako je klical ime postaje. Nato se je vlak zopet premaknil, oni po klopeh so se stresli in spet je bilo vse v ropotu, enakomernem, udarjajočem ropotu, ki je ginil v noč. Ni tako lepo živeti kot si je mislil Markovič. Ni.

Postaja. Zavore so zaškripale. Par vitkih dimnikov se je pokazalo v svetlobi. Tovarna. Okna razsvetljena, stroji v teku, tu in tam se je premaknil med njimi delavec, kot senca. Čuden občutek je spreletel Markoviča. Vse je v železju, mrko, brezčutno hiti. Še kasarna je bolj mehkočutna.

V tistem trenutku so se odprla vrata. Mladi ljudje so se vsuli v kupé. Fantje in nekaj deklet. Ti smeje, oni resnih obrazov so zasedali klopi, ki so bile prazne, in obešali površnike. Stisnili so glave, govorili tiho, vsi naenkrat in spet samo eden. Zdaj je povedalo nekaj deklet, ostro in kratko, streslo glavo, da so ji kodri nemirno vzvalovili po ramah. Fant, ki ji je sedel nasproti, ji je odgovoril. Gubal je kožo med obrvmi in se v zadregi nekaj izgovarjal. Dekle je prasnilo v smeh in drugi z njo.

Takoj se je razpoloženje vrnilo v družbo. Začeli so govoriti o stvareh, ki jih Markovič ni razumel. Tujke so vpletali v pogovor in govorili so z zanosom. Študentje morajo biti to.

»Kako so tovariški med seboj,« je pomislil Markovič. Oni pa so govorili tiho, ostre sodbe so letele in takoj sporazum. Bledo je svetila plinovka nad to mlado družbo, ki je padla kot z neba v vagon. Luč se je igrala na njihovih obrazih, da so bili videti kakor brušeni iz stekla.

Oni, ki je sedel ob oknu in so ga zvali za Ivana, se je zganil, se prijel za brado in nekaj rekel. Zasmejali so se vsi, trepljali Ivana po kolenih, on pa si je samo gladil golo brado, se držal na smeh in se pripravljaj za naslednjo šalo.

»Drago, zapojmo,« se je oglasil nekdo.

»Zapojmo,« so govorili vsi.

»Majko mu, peli bodo,« je zaživel Markovič, se nasmehnil si podprl glavo in se pripravil, da bi poslušal. Saj pesem je kos njegovega življenja.

»Katero?« Drago, kodrast, bel fant, z močnim glasom se je vzravnal. »Ono rusko?«

»Ah, gonite jo že ves dan,« se je vznevoljil Ivan.

Vsi pa so vpili: »Rusko! Rusko!«

Odkošljali so se in se pripravili kot na slovesno opravilo. Zbransti potrebuje pesem. Tiho je bilo v vagonu, le drveča kolesa so udarjala ob tračnice, da se je čulo in odmevalo v noč. Drago si je objel kolena, se nagnil nazaj, da mu je plinovka svetila v obraz in so tudi drugi nehote postali sentimentalni. Nato je začel z globokim, lepim glasom:

»Gdje umru ja, gdje umru ja...
pohoronit menja...

Mir je vladal povsod. Le kolesa so bila enakomerno in iskre, ki jih je bruhal lokomotiva, so se opletale okrog oken. Ljudje v kupeju so se prebudili in negibno poslušali študentovsko pesem.

Še je Drago sedel naslonjen nazaj. Nihče izmed študentov ni črnil besede.

»Veste, kaj mi je padlo v glavo,« je izpregovoril počasi Drago. »Prav taki smo kot ruski študentje pred petdesetimi leti, ko so šli od svojih domov zopet v Moskvo. Moj Bog,« je zavrelo v njem, »dramo sem gledal nekoč. Dobro se spomnim. Peli so to pesem, otožno, turobno, pred njimi je bila porasla, nepregledna stepa in od daleč so se čuli mogočni moskovski zvonovi.«

Študentje in vsi v vagonu so onemeli. Res, otožna je ruska pesem. Markovič je zopet vzdrhtel. Kako je vse to drugače. Hotel je prositi študente, da bi še peli. Pa ga je bilo sram.

Ivan ob oknu se je pogladil zopet po goli bradi, raztegnil ustnice v smeh in pokazal doli na kolesa.

»Naši zvonovi niso tako turobni in Ljubljana tudi ni daleč.«

Dobra volja se je vrnila in govorili so vse vprek. Oživel je v vagonu. Študentje so se spustili spet v pogovor, resen in prijeten, da jim je Markovič zavidal.

Ko so v Ljubljani izstopili, jih je Markovič opazoval, te študente, polne življenja. Zaposleni so se mu zdeli, a vendar jih je smeh in pesem spremljala.

Podnarednik Markovič pa je sédel zopet v kupe, prisluhnil množici, ki je čebljala na peronu in čakal, kdaj ga potegne vlak naprej v novo življenje. Ko se je vlak zganil, se je Markovič zatopil sam vase.

Pred njim se je odprlo življenje, ki se ga je bal in ki ga je šele začel spoznavati.

ŠESTNAJSTLETNIK IN DEKLE

KAREL FIGDOR

Rešila mu je življenje in zato je bil njen suženj. Če pomislimo, da je bil komaj šestnajst let star in bi moral že umreti, ker se mu je ponesrečilo njegovo prvo bojno dejanje, bomo to brez drugega razumeli. Njegov oče, stari vaški kralj v malajski džungli, ga je nekega dne vzel s seboj na zborovanje in mu pokazal zbor vojščakov. »Vsakdo izmed teh,« mu je dejal, »je ubil več kakor enega izmed teh Amerikanov, ki so prišli v deželo, ne da bi jih mi klicali. Če hočeš postati vojščak in slaven v vaseh kakor so oni, potem pojdi ponoči, ko bo mesec najmanjši, v taborišče in ubij velikega moža, ki jim zapoveduje. S seboj vzameš lahko samo nož in ničesar drugega. Umreti pa mora brez glasu, potem ko si se splazil med stebriči, na katerih stoji njegova hiša, in si odgrnil pletene zavese, za katerimi spi. Če bo zakričal, si izgubljen in mi vsi skupaj te ne moremo rešiti. In nemara tega niti nočemo.«

Šestnajstletnik, ki je imel nad ozkim obrazom goste, gladke lase, je s svojimi razumnimi sanjavimi očmi odločno pogledal in vzravnal svoje vitko, rjavo telo. »Ne bo zakričal,« je dejal ponosno. »In vaše pomoči ne potrebuje kraljevi sin!«

Toda veliki beli mož v taborišču je vendarle zakričal, ker pač Šestnajstletnik še ni bil star vojščak, prijel ga je, dokler ni pritekla straža in ni vrgla Šestnajstletnika v temno luknjo, kjer je ležal zdaj že več dni, kdo ve, koliko dni in noči.

Šestnajstletnik je bil kljub temu povsem miren. Zavedal se je, da mora umreti. Skoraj se je nekoliko veselil tega. Kajti kako neki bi se mogel še povrniti k svojcem, on, ki so ga ujeli z rokami kakor dečka. Nikdar več jih ne bo videl, nikdar več ne bo posedal z možmi ob ognju in se posvetoval z njimi na svetli jasi med zidovi ovijalk, palminih senc in orhidej. Nikdar več ne bo srkal džunglinega vonja, nikdar več se ne bo potapljal v globoki gozdni mrak in se skrivnostno pogovarjal z živalmi, z velikimi kakor tudi z malimi, ki ga ljubijo... Da, po vsem tem je hrepenel... Nikdar več tega, vsega tega... nikdar več...

Nekega dne pa so nenadoma zarožljali pred njegovo kletko železni ključi, in še preden je lahko poskočil s tal, se je pojavila v odprtini neka postava. Ali so prišli že ponj?

Naglo se je vzravnal, ponosno, pokonci, da ne bi mogel nihče slutiti, kako je njegovo mlado srce zatrepetalo, dasi se je tega sramoval. Niso pa bili vojaki s puškami — ne, bilo je le mlado dekle, snežnobelega obraza, svetlih svetečih se las, povsem belo oblečeno. Na plutovinastem klobuku je belo plapolal pajčolan.

Presenečen je stal Šestnajstletnik in strmel. Kaj hoče dekle pri njem...?

Pa je že spregovorilo. Celo v njegovi govorici, da, celo v dialektu vasi, kjer je bil njegov oče kralj.

Šestnajstletnik je poslušal le zvok besedi. Bilo mu je, ko da ne sliši, ko da ne razume nenadoma ničesar. Le tu pa tam je prodrlo iz vsega do njega nekaj, česar se je prestrašil, kar ga je vzdramilo iz strmenja v svetlo podobo in iz prisluškovanja nečemu, kar je bilo za besedami. Docela bedast je bil spričo rastoče, temne blaženosti, ki je zažarela... In še vedno je strmel in prisluškoval sladkemu slapu spreminjajočih se zvokov...

Nenadoma je opazil, da se smeje. Smejala se je srebrno, kakor bi tolkel z golim tolkačem po majhnem srebrnem gongu. Nato pa se je znašla njegova majhna, rjava, debela roka v dolgi nežni, skoraj prosojno slono-koščeni...

In potem sta šla, belo dekle in on, na prosto, iz temne nizke kleti v svetlobo, naravnost mimo vojakov, ki so pozdravili s puškami, vedno naprej v zeleno, brstečo svetlobo...

»Poslušaj, Šestnajstletnik,« je dejalo dekle in obstalo. »Maud Glenn sem in sem hči velikega belega moža, polkovnika, ki si ga hotel umoriti. Saj nisi vedel, kaj si hotel takrat storiti, ali ni res? Ali ti je moj oče kdaj kaj storil, ali ti je dejal zlo besedo? Ali je kdaj napadel tvoje ljudi, ali je usmrtil tvojega očeta, ali uropal tvoje sestre? Ničesar takega. In vendar si ga hotel umoriti! Ne v odkritem boju, kakor delajo pogumni, ne, v temni noči, Šestnajstletnik, v spanju! Ali postane pri vas človek tako slaven vojščak...?«

Tedaj se je zrušil Šestnajstletnik pred dekletom na kolena in poljubljal med grenkimi solzami njene noge. Govoriti tudi sedaj še ni mogel, dvignil pa je glavo, pogledal jo je skozi pajčolan solz in se je smehljal težko, povsem izgubljeno...

»Pojdi,« je dejala Maud s srebrnim glasom. »Vstani! Svoboden si. Veliki, beli mož mi je podaril tvoje življenje. Opuščam ti in ti ga vračam. Pojdi v džunglo in povej, kakšni so v resnici belci.«

Od tega dne je bil Šestnajstletnik Maudin suženj, dasi ga je vrnila gozdu. Vrnil se je zopet domov, toda na nekak skrivnosten način je poznal vsak dekletov korak. Dvakrat ali trikrat v tednu je prišel v svojem dolgem divjaškem diru iz gozda in ji prinesel drobne dragocenosti, ki jih je našel: čudovite sadeže, nenavadno žareče cvetlice, nekoč kožo orjaške kače, ki jo je ubil s svojim mečem. Potem je pomagal pri hiši, plezal je ročno kakor opica in naglo kakor opica na kakor hiša visoka palmina stebela in metal na tla orehe s sladkim mlekom. Ali pa je počakal, da je Maud odjezdila in je prosil in prosjačil, dokler ga ni vzela s seboj. Maud je jezdila po njegovem mnenju preveč divje in drznila si je predaleč v gozd, ki je bil poln skrivnosti in nevarnosti, katerih ni poznala. Šestnajstletnik je pripovedoval v vseh vaseh okoli taborišča, da je Maud postala kraljica, ker je rešila kraljevega sina, kraljica Morov, Malajcev, in povsem sveta.

Toda nekateri stari vojščaki so se njemu, dečaku in njegovi kraljici smejali in vedel je, kako še vedno močno stremijo za tem, da bi belega gospoda Amerikanov zadeli globoko v srce, ker se ga ne morejo drugače polastiti. Vedno znova je vztrepetavalo njegovo srce, kadar je motno prodrl zvok bojnega gonga do njega v globino gozda, ki ga je zdaj še bolj ljubil kakor popreje, ker mu je nudil za dekle darove, ki jih zasluži kraljica.

Nikdar nista govorila o božjih stvareh, dekle in on. Maud se je izogibala, da bi mu pripovedovala o krščanskem bogu, ki je umrl na križu, in tako se ni drznil tudi on nikdar govoriti niti besede o Mohamedu, preroku, in o gori z donebesno lestvo, ki je bila zelo daleč, mnogo dni poti daleč na vzhodu. Le bajke mu je pripovedovala pogosto, o vilah in duhovih, o dobrih ljudeh in zlih. In veroval ji je, kajti vedel je, da so čudne stvari, da so gozd in reke obljudene s silami, ki jih človek ne vidi, ki pa človeka vzamejo v naročje ali pa ga potisnejo v tegobo in smrt... Ko je bil sam, ni molil samo k Alahu, marveč tudi k vodi, drevesu in grmu, da bi mu varovali kraljico in jo čuvali teme, ki neprestano preži, smrti, ki je vedno blizu.

Tako so minevali tedni, meseci. Prišla je pomlad, zrak je žarel in vročica je kipela. Bolj pogosto kakor doslej je prihajal Šestnajstletnik po gozdni stezi med ovijalkami in nihajočimi orhidejami. Potoval je ponoči in zjutraj, in ko so prvi ptiči žvrgoleli in grulili, je bil pri njej. Čakal je, da se je prikazala Maud, veselo se je smejal, ker ga je ugledala in ga poklicala z glasom, ki je bil kakor glas srebrnega gonga. S par orjaškimi skoki je bil pri njej, s svojimi plašnimi vdanimi očmi se je zazrl v njene in je upognil koleno.

»Kaj mi prinašaš danes, Šestnajstletnik?« je vprašala in on je brskal po košari iz bambusa in palminih listov ter iskal, najdragocenejše vedno najprej. »Listi proti vročici so. Niso prijetnega okusa, toda zauživati jih moraš, ker v vročini se zdramijo vsi zli duhovi!«

Šestnajstletnik ni nič preveč spoštoval praškov in pilul belcev. Bolje je poznal gozd in vedel je, kako se je treba braniti, kadar je sproščen zlobni sovražnik. Kaj naj tudi vedo beli možje o tem, kako se ubije

vročina, ki se razliva iz gozda in se loteva telesa, kaj naj vedo ti — ki so prišli iz tako daljne, daljne daljave.

»Piti moraš listje,« jo je prosil Šestnajstletnik še enkrat. »Ne veš, kako je vročina močna in kako so ljudje slabotni. Ali boš to storila?«

Toda Maud se je le dobrohotno smejala in dejala da, nekoliko zdolgočasen da, ki ga ni pomiril.

Najraje bi zdaj ostal tu, da bi pazil na Maud, dokler ne bi bilo hladneje. Toda sama ga je poslala domov: »Le pojdi, mali Šestnajstletnik, pojdi v gozd! Ti spadaš k ptičem, opicam in kačam. Saj bom zdrava — in čez dva ali tri dni boš itak spet prišel —?!«

Odmajal se je ubogljivo kakor vedno. Čim delj pa je bilo za njim taborišče belcev, tem bolj tesno mu je bilo pri srcu. Nekaj mu je tičalo v grlu in v srcu in se ni hotelo umakniti. Sam ni vedel, kaj je bilo. Srce mu je trepetalo in ni jenjalo trepetati, dasi se je opogumljal, za grlo ga je grabilo in marsikdaj se je zdrznil v temi: Ali je bil tu še kdo, ki je ječal, kakor bi bil zadet z mečem... Ali je bil to on sam? —

Čudna čustva so se ga lotevala in ga hromila. Divjaki ne vedo ničesar, slutijo pa skoraj vse. To je čut, ki ga daje priroda le onim, ki jih ogroža in jih istočasno ljubi kakor vrstnike. Šestnajstletnik se je boril s tem, kar ga je kot motno bolestna slutnja vedno bolj zajemalo, četudi se je še tako branil.

Nekega dne ga ni več zdržalo doma v vasi na koleh. V temni noči je povezal v sveženj svojo borno imovino in pobegnil.

Naslednje jutro je bil v taborišču...

Ko je Maud, ki so jo zbudili vojaški signali s trobento, okrenila glavo proti soncu, se je plazil Šestnajstletnik plašno med stebriči, na katerih se je dvigala hiša. Prvič ga je bilo strah, da bi ji pogledal v obraz, ker je vedel, da ji ni ljubo, če ostane. Kljub temu mu je poskakovalo srce v neizrečenem veselju, ker je prepevala pesmico, ki je zvenela tako sveže in vedro, kakor kdaj koli v hladni dobi. Zadovoljno se je zleknil po tleh in sanjari. Zadostovalo je, da je bil tu in da je čakal. Nemara je slutnja varala. Nemara vendar...?

Hiša je bila zgrajena le iz palminih listov in zaradi tega je vedel vse, kaj je Maud počela. Slišal je, ko je vstala in ko je šla spat. Potem ko je bilo vse tiho, se je splazil venkaj kakor kača in si je šel iskat hrane, že davno bolj spretno kakor tedaj, ko so ga ujeli.

Bil je srečen in brez želja.

Pričelo je deževati. Nebo se je zlilo nad majhnim taboriščem v pragozdu in Šestnajstletnik je zmrzoval v vodi, ki je valovila okoli njega. Takrat se je nazadnje nekega jutra odločil, da se bo s krulečim želodcem pojavil na površju sveta. Maud se ni niti začudila, da je bil tu, dasi je bil gozd en sam hudournik. Razmišljeno ga je pozdravila in gledala skozi okno za mladim, vitkim oficirjem, ki je pravkar hitel preko zelenega vežbališča.

»Pojdi v kuhinjo, Šestnajstletnik,« mu je dejala. »Jesti naj ti dajo. Gotovo si lačen.«

Toda Šestnajstletnik ni bil naenkrat prav nič več lačen. Tudi on je videl oficirja, in dasi še ni vedel, kaj je ljubezen, si je razlagal pogled, kakor ga je bilo treba razlagati. Tiho se je splazil na prosto.

Oficir je prihajal naslednje dni vedno bolj pogosto. Šestnajstletnik se mu je skrival. Obraz ima, ki ga mora človek sovražiti, je pomislil Šest-

najstletnik, mlad, bled, prevzeten obraz, ki je vedno gledal preko moroskega mladeniča, kakor da ga ni.

In nato se je zgodilo nekoč, ko se Šestnajstletnik ni mogel več premagati, da bi se skrila v gozd kakor žival, ki jo lovi ropar. Moral je zvedeti, kaj hoče belec. Dobrega gotovo ne, to je držalo. Bojazen se ni umaknila in je rasla ter polnila vse Šestnajstletnikove srce. Splazil se je do vrat, pritisnil uho na tenko steno iz pletenega palmovega listja ter prisluškoval.

Nato pa se je vrstilo vse tako nenadoma naglo, da Šestnajstletnik ni vedel, kako se mu je zgodilo. Oficir je potegnil bič izza škornjeve gole-nice in udaril Šestnajstletnika preko obraza enkrat, dvakrat, trikrat!

»Charlie, Charlie! Saj je Šestnajstletnik! Ne stori mu ničesar!« je zaslišal Šestnajstletnik Maudin glas skozi curljanje krvi. In zvok njenega glasu ga je omamila bolj kakor udarci.

»Ah, kaj! Moro! Odvadi ga bom prisluškovanja!«

Nato se je Šestnajstletnik onesvestil.

Ko se je zopet zavedel, je ležal v pravi, beli postelji, kakor jih imajo belci, z mrežo proti moskitom, in pri njem je sedela Maud.

»Le kaj je storil?« je šepetala in oči so ji zalivale solze. »Šestnajstletnik, saj ne ve, kaj stori, tako nagle jeze je. Le čemu si prisluškoval?«

Dasi je Šestnajstletnik dobro vedel, zakaj je to storil, niso spregovorile njegove blede ustnice niti besede. Le gledal jo je vedno znova in je iskal njenih oči.

In čudno, Maud je povabila pogled spričo vse razumevajočih mladeničevih oči.

*

V dneh, ko je počival v veliki, beli postelji, ko je vročica polagoma zamirala in se je rana zarasla, je Šestnajstletnik vedno bolj jasno spoznal, kaj se je zgodilo in — kaj se mora zgoditi. Za vedno je izgubil svojo kraljico. Nevrednež mu jo je ugrabil in sledila mu bo v njegovo kočo, ker mu je naklonjena. Naklonjena, dasi je tepel Šestnajstletnika? Ali je bila tega zmožna, kraljica usmiljenja, kneginja dobrote...? Prav gotovo je bil belec čarovnik! Pridobil si jo je z zlemi silami, proti njeni volji jo je prisilil. Tudi njo bo tepel kakor njega, prav gotovo — tudi njo...

To se ne sme zgoditi. Ne, nikdar! Šestnajstletniku je zaplala kri tako nenadoma v glavo, da se mu je povisil pred oči rdeč pajčolan. On, Šestnajstletnik, sin kralja v džunglah, bi lahko podaril oficirju življenje, ki ga je zaigral — da, to bi storil, četudi bi ne mogel tega nikomur razložiti, če bi le Maud... bila srečna. Šestnajstletnik bi stisnil zobe, saj njegovo življenje je njeno... Poljubil bi ji noge in bi dejal, hladno in brez ginjenja, kakor se spodobi možu, ki bo nekoč glavar Morov v Malabanskem gozdu:

»Dovoli, da se povrnem v gozd... Drugi pazi nate! Šestnajstletnik blagoslavlja onega in blagoslavlja tebe — toda Šestnajstletnik mora domov...«

Da, belec jo bo tepel in uvela bo kakor cvetlice, ki jih odlomimo in položimo na neusmiljeno sonce. Vročica — zdaj je vedel Šestnajstletnik, da ga slutnja ni varala — vročica jo bo zjedla, čarovnik bo tako dolgo mučil njeno srce, dokler se ne bo zlomilo...

To se ne sme zgoditi, ker je bila tako dobra, tako dobra do Šestnajstletnika.

Nekega jutra je Šestnajstletnik izginil. Nihče, tudi Maud si ni mnogo belila glave s tem, kam je šel. Toliko je bilo misli in premišljanj, ki se niso tikale Šestnajstletnika...

Kasno naslednjega dne je zdrknilo nekaj kakor kača med stebriče, ki so nosili Maudino hišo iz palmnih vej. Šestnajstletnik je bil, v njegovih rjavih drobnih rokah je skrbno ležal orjaški dvoročni meč moroskih vojščakov. Košček lune je visel na nebu in je tu pa tam stresel med podečimi se oblaki blede valujoče proge srebra. Nato je minilo tudi to, oblaki so se zgostili in stena lijoče vode se je spustila pred svet.

V Maudini sobi je bila še luč. Spričo dežja in gostih zaves ni bilo mogoče spoznati, kaj se v njej dogaja. Toda Šestnajstletnik je vedel kljub temu, da je bil zdaj pri Maudi belec, da jo je z rokami trdno objemal in jo poljuboval...

Kako bridko mu je bilo pri srcu... Skoraj se je Šestnajstletniku zaradi tegobe in nesreče zdrobilo!

Ne, čakati mora! Še mora počakati!

Potem so se nazadnje čez nekaj ur, ki so se mu zdele kakor tisočletja, narahlo odprla vrata. Šestnajstletnikovo telo se je napelo.

To je bil belec!

V rokah je imel rože... Maudine rože...

Sledil je skok, kakor skoči orjaška mačka, zadonel je na pol pridušen krik, težko telo se je zakotalilo... Vrata zgoraj so se odprla, Maudin glas je plašno zaklical v temo noči:

»Charlie — ali si ti?«

Toda ničesar več se ni zganilo in vrata zgoraj so se nazadnje zaprla...

*

Deževalo je. V gozdu je donel spev kapljic v noči. Zemlja je valovila in steza je bila deroč potok. Vse, kar je živelo, se je skrilo pod deblo ali listje.

Le nekdo je bil na poti.

Bil je Šestnajstletnik, ki je hitel domov med divjake, bled kakor smrt in z Maudinimi rožami na srcu.

Prevod: M.

R A Z N O

PROSLAVA ŠESTDESETLETNICE PESNIKA OTONA ŽUPANČIČA V LJUBLJANSKI DRAMI

Slovenska Matica, Penklub in Društvo slovenskih književnikov so priredili dne 22. januarja, na predvečer pesnikovega jubileja slavnostno predstavo »Veronike Deseniške«. Odsotnemu avtorju je izrekel tople čestitke ravnatelj drame Pavel Golia, nakar je profesor France Koblar z njemu lastno tehtnostjo, dognanostjo in preglednostjo očrtal Župančičev duhovni lik ter našel v orlu, v drevesu, ki je vključeno v svoj prostor, ter v križu zanimivo pripodobo za pesnikovo življenjsko usodo. V režiji Cirila Debevca je nato doživela

»Veronika Deseniška« svoj preporod, svoj ponovni krst. Občinstvo, ki je napolnilo gledališče do zadnjega kotička, je v pri-tajeni napetosti (dasi je trajala predstava čez polnoč), sledilo pesnikovim besedam in podobam in zaslutilo, da so samo simboli za podtalne, nevidne tokove življenja, ki o njem tako malo vemo in ki nas brez usmiljenja po svoji volji trga v svoj vrtnec in se igra z nami. Brez našega zavestnega pristanka ali hotenja deluje v nas ljubezen, glasnik one vitalne sile, na kateri sloni človeštvo in sleherna bit od vekomaj. S tragedijo Veronike, ki se z vsemi svojimi silami bori za najsvetejše v sebi, za svoje materinstvo, in ki pogine v zamotanih okoliščinah in v brutalnosti

življenja, je Župančič napisal več kakor zgolj zgodovinsko dramo. Zdaj, ko smo dobili do dela distanco, nam je šele jasno, katere sfere se je Župančič dotaknil v njem. Vsi, ki imajo ušesa, da slišijo, in oči, da vidijo, so se zavedli, da je zgradil svoje delo na oni cesti, na kateri so reševali življenjske uganke in tipali za spoznanji klasiki vseh narodov in vseh časov. — Debevec je tenkoslušno izgradil odrsko predstavo, jo z nekaterimi ertami in režijskimi poudarki svoji interpretaciji primerno poantiral, povečal dramatično učinkovitost in z vsem svojim igralskim zborom v resnici dostojno pripomogel k proslavi tako redkega jubileja v zgodovini naše književnosti. *M. M.*

ČEŠKI VEČER V DRAMI

Ljubljanski Penklub in Jugoslovansko-čehoslovaška liga v Ljubljani sta priredila recitacijski večer dvema predstavnikoma novejšega češkega slovstva, pesniku Jozefu Hori in pisatelju Karlu Novemu. Duhovni profil Hore je očrtal dr. Tine Debeljak, Karla Novega pa je predstavil v temperamentnih besedah režiser Bratko Kreft. Člana ljubljanske drame Slavko Jan in Mira Danilova sta recitirala prevode iz njunih del, oba gosta pa sta v klenih, z redko natančnostjo izbranih besedah predstavila pota češke pesmi in proze na križišču evropskih cest. Hora je nadalje recitiral odlomek svojega prevoda Župančičeve »Dumeč«, Karel Novy pa odlomek svoje nove knjige, ki obravnava zgodovinsko snov sarajevskega atentata. Na koncu svojih govorov sta oba gosta v lepi slovenščini izrekla Slovencem tople pozdravne besede. — V gledališču, ki je bilo polno zasedeno, je vladalo ves večer vzdušje tople simpatije. Brez posebnih retoričnih okraskov in brez neokusnega tamtama, ki je ponekod prišel v veljavo pri raznih »obiskih«, je bil ta večer iskrena manifestacija zavesti, da so pota slovenskih in čeških usod sorodna in skupna in da je Praga slovenskemu intelektualcu slej ko prej drugi dom. *M. M.*

† PROFESOR DR. ALFRED ŠERKO

Dne 14. januarja je Šerko umrl.

Rodil se je 1879. v Cerknici. Z desetim letom je dovršil ljudsko šolo, maturiral je 1897. in odšel potem na Dunaj, kjer se je vpisal na filozofijo. Študiral je logiko, psihologijo, spoznavno teorijo in zgodovino filozofije ter je promoviral l. 1904. z disertacijo: »Über den Begriff des Wesens bei Spinoza«, za doktorja filozofije. Že v tem času se je živo zanimal za psihiatrijo in poslušal predavanja slovitega psihiatra Krafft-Ebinga, pri katerem so se šolali

tudi drugi naši starejši psihiatri, in psihoanalitika Sigmunda Freuda, proti kateremu je pred par leti nastopil s svojo knjigo o psihoanalizi, kar je zbudilo tudi v našem literarnem krogu živahen odmev in celo nekaj polemike. Da bi se izpopolnil v psihiatriji, se je vpisal na medicino in promoviral leta 1909. Kot medicinec je stalno obiskoval psihiatrično kliniko, kjer ga je uvedel v to stroko znani Erwin Stransky. Po promociji je odšel v München k očetu psihiatrije, svetovnoznanemu Kraepelinu, kateremu se je tako priljubil, da mu je dal na razpolago ves klinični material. Svojemu učitelju je pomagal s silno obširnimi delom, ki bi tiskano obsegalo za naročje debelo knjigo, opredeliti samostojno grupo duševnih bolezni, paraphrenij. Šerko je ob tej priliki obhodil vrsto nemških umobolnic. V Münchenu je delal prvi na sebi poizkuse z meskalinom, o čemer sem v Modri ptici že pisal. Da bi se izpopolnil še v nevrologiji, je odšel spet na Dunaj k Wagner-Jaureggu, kjer je prevzel klinično vodstvo nevrološkega oddelka. Leta 1913. je objavil razpravo: »Einiges zur Diagnostik der Rückenmarksgeschwülste« in znamenito razpravo »Im Meskalinrausch.« Po kratki praksi v Trstu je odšel na fronto. Med vojno je deloval tudi v graški garnizijski bolnici na psihiatrično-nevrološkem oddelku in v tem času objavil tri obširne razprave: »Über Simulation der Geistesstörung«, »Involutionen-Paraphrenien« in »Akute paraphrene Angstpsychosen«. Pozneje se je v Pragi habilitiral kot privatni docent za nevrologijo in psihiatrijo. Do jeseni l. 1919 je služil kot nevrolog v ljubljanski garnizijski bolnici, nakar je bil imenovan za profesorja naše medicinske fakultete, na kateri je bil skoraj ves čas za dekana, dve leti pa je bil tudi za rektorja univerze. Do zadnjih dni je bil dopisnik znamenitih nemških psihiatričnih revij in je prav v zadnjem času poročal tudi o par slučajih ciklofrenne depresije, ki se jo je posrečilo odlično ozdraviti s kardiazolom v naši bolnici za duševne bolezni, kjer je bil dr. Šerko šef. Dosedaj so zdravili s kardiazolom med psihozami samo shizofrenijo in mi ni znano, da bi kje objavili ozdravljenje s kardiazolom tudi ciklofrenne depresije. V našem zavodu je sistematiziral delo, predaval v njem tudi juristom, filozofom in pripravljaval medicince za klinično delo. Pod njegovo roko in pod vodstvom uprave, ki je od leta do leta lepšala in boljšala zavod sam, so se v začetku dovolj brezupne razmere toliko izboljšale, da se zavod vedno bolj izpreminja v moderno bolnico.

Šerkovo znanstveno psihiatrično delo je delo prve stopnje in upoštevano tudi pri

znamenitih nemških psihiatrah. Bumke ga na pr. široko citira.

Kolikega pomena je bil za naše vseučilišče kot profesor, dekan in rektor, je splošno znano, prav tako, koliko je bil pomemben za samobitnost naše kulture. Posegel je marsikdaj tudi aktivno v njeno dogajanje, pisal sam kritike in polemiziral. Prečital je mnogo, mnogo svetovnih avtorjev leposlovnih in eseiističnih del, naročil in prečital je tudi skoraj vsako domače delo. Pri presoji teh del je prevladoval učenjak, ljubitelj suhe stvarnosti, cenil je na pr. Miška Kranjca in tudi Vombergarja, ali kak Blagoslov zemlje, Gumijeve plantaže itd., odklanjal pa je drzen polet ustvarjanja v neznano, ni maral dosti za Fausta, Meyrinckovega Golema je smatral za neumnost in ure dolgo sva debatirala o Dostojevskem. Dočim sem mislil jaz, da so Dostojevskega junaki sicer od pisatelja na popolnoma svojski način osvetljeni, vendar pa živi ljudje, mogoči na tem svetu, jih je on smatral samo za ogromne fantome. Če bi pa vsak toliko cenil lepo knjigo in toliko zanjo žrtvoval kot Šerko, bi nastopili na polju našega Parnasa zlati časi. Kadar koli je izšla kaka knjiga naših založb, jo je prinesel pokazat v zavod: »Poglejte, spet nova knjiga!« V privatnem pogovoru se je živo zanimal za življenje mlajših avtorjev. Kot profesor je bil do svojih študentov tovariš, nekak večni študent; delil je z njimi jezo in veselje in vsakomur, ki je izšel iz naše medicinske fakultete, je bilo pri srcu težko, ko je izvedel, da je smrt ugrabila velikega prijatelja. Spisal je študentom anatomijo in fiziologijo živčevja, nameraval je spisati prepotrebno splošno fiziologijo, v pedenj debeli mapi pa žalujejo za njim še neobjavljeni in deloma nedokončani rokopisi.

Magajna Bogomir.

† BRANISLAV NUŠIČ

veliki srbski komediograf in pisatelj, je umrl v sredo, 19. t. m., v Beogradu ob 12.23 uri v svojem 74. letu. Z njim je iz-

gubil srbski narod svojega najplodovitejšega pisca, vsa Jugoslavija pa svojega največjega pisatelja komedij.

Branislav Nušič se je rodil dne 8. oktobra 1864 v Beogradu. Po dovršeni srednji šoli je študiral pravo v Gradcu in ga končal leta 1888. v Beogradu. Še istega leta je moral zaradi neke svoje drzne pesmi v zapor v Požarevcu in je v njem predsedel leto dni. Takoj nato je stopil v državno službo in prebil v njej v najrazličnejših in važnih funkcijah vse do svoje upokojitve leta 1923.

Udejstvoval se je v vseh strokah literature, vendar si je pridobil največji ugled in največje zasluge s svojimi komedijami. Med temi so najbolj znane: Sumljiva oseba, Protekcija, Narodni poslanec, Navaden človek, Pot okoli sveta, Gospa ministrica, Ožaloščeni ostali, Doktor in končno zadnja: Pokojnik. Dobršen del teh komedij smo videli tudi v Ljubljani, nekatere pa so si pridobile tudi v inozemstvu prodoren uspeh.

Prvotno vedri Nušičev humor se je v zadnjih delih bolj in bolj spreminjal v jedko satiro, s katero šiba slabe strani svoje okolice, t. j. beograjske višje družbe. Korupcija, protektorstvo, nepotizem, pohlep po denarju in zunanjih časteh, to so gonilne vzmeti oseb in značajev v njegovih komedijah. Kljub posebnemu koloritu okoliša, v katerem je živel, imajo njegove komedije tudi širši, obččloveški pomen. Zgrajene so z veliko večino, dejanje se mojstrsko stopnjuje v oster zaplet, ki se potem razmotja v vedrem, včasih malce škodoželjnem humorju do zadovoljivega konca. Jedro zamisli je pogostoma precej nenavadno, bizarno (n. pr. v Doktorju ali Pokojniku), kar daje Nušičevim komedijam še neko posebno, svojevrstno privlačnost.

Smrt tega do zadnjega tako plodovitega pisatelja — saj mu je bilo pero iztrgano sredi novega dela! — pomeni za vse Jugoslavane težko in za enkrat vsaj nenadomestljivo izgubo.

VI. B.

ČITATELJE, KI NISO NAROČNIKI NA NAŠE REDNE PUBLIKACIJE

VABIMO NA SUBSKRIBCIJO
POLJUDNE ASTRONOMSKE KNJIGE

TAJNE VSEMIRJA

KI JO JE SPISAL SLAVNI ZVEZDOSLOVEC

JAMES JEANS

To veličastno delo izide MESECA MARCA v naši založbi kot druga redna knjiga; tistim čitateljem pa, ki niso naročniki na naše redne publikacije, nudimo to znamenito delo po zelo ugodnih pogojih, ki pa veljajo samo, dokler
B O T R A J A L A S U B S K R I B C I J A

To je visoka in izredno bogata knjiga, kakršna še ni izšla v slovenskem jeziku. JAMES JEANS, najslovitejši svetovni pisatelj tovrstnih knjig, univerzitetni profesor v Cambridgeu, nas popelje z njo najprej v vesmir, v neizmerni prostor, poln ogromnih teles, od katerih jih le majhen del vidimo na nočnem nebu. Z jasnostjo velikega pisatelja nam polagoma odkriva osnove astronomije, dokler ne zrasede pred našimi začudenimi očmi veličastna slika vesoljstva, kakor jo vidi sodobni znanstvenik. Pri-poveduje nam o atomih, najmanjših delcih snovi, iz katere sestojte nebesna telesa z našo zemljo vred. Uvaja nas v dve največji zagonetki: v čas in prostor, podaja nam znanstvene domneve o verjetnem začetku in verjetnem koncu vsemirja. Docela nemogoče je v kratkih vrstah podati vsaj približno sliko tega, kar doživlja vedenja željni človek, ko bere to knjigo. Zdi se mu, kakor da stopa v skrivnosten, pravljичen svet. Pisateljeva največja želja je bila, da bi bil razumljiv vsakomur. Tako zelo se je uživel v predstavnosti možnega laičnega človeka, da se tudi najzamotanejša poglavja berejo ko napeta povest. Založba bo opremila knjigo zelo skrbno, kakor to edinstveno delo zasluži. *Pojasnjevale jo bodo vse potrebne slike*, dovršena bo po opremi in vezavi. Iz angleščine jo prevaja Milena Mohoričeva. Izšla bo v marcu 1938. Obseg okoli 400 strani.

CENA KNJIGI:

Kdor je naročen na naše redne publikacije, bo prejel to izredno bogato delo kot drugo letošnjo knjigo.

Za *nenaročnike* naših rednih publikacij pa bo knjiga veljala:

a) v *subskribciji*:

knjiga v platno vezana din 108'—

knjiga v polusnje vezana „ 126'—

b) ko bo *subskribcija* zaključena, bodo cene za knjigo:

knjiga v platno vezana din 140'—

knjiga v polusnje vezana „ 160'—

Opozarjamo vse naše naročnike, čitatelje in ljubitelje slovenske knjige, da pripravljamo naša založba izdajo nove pesniške zbirke enega izmed vrhov našega pesništva

ALOJZIJA GRADNIKA:

Večni studenci

V to zbirko, ki bo izšla kot izredna publikacija naše založbe, je zbral pesnik SVETLIH SAMOT pesmi zadnjih let, ki še niso izšle v nobeni knjižni izdaji in katerih večina sploh še ni bila objavljena.

Zbirka VEČNI STUDENCI, ki bo izšla opremljena z originalnimi lesorezi *Božidarja Jakca*, pomeni nov mejnik v ustvarjanju *Alojzija Gradnika*.

Več o izidu te za našo kulturo tako pomembne knjige priobčimo v prihodnji številki revije.

Tiste naročnike, ki so nam že pred letom dni ali še preje poslali svoje letnike revije Modre ptice v vezavo in izjavili, da jih pridejo sami iskati, opozarjamo, da jih naj dvignejo najkasneje v teku pol leta, to je do 1. avgusta t. l. Po tem roku založba ne bo več odgovarjala za te letnike.

OGLEJTE SI NAGRADE ZA PRIDOBIVANJE NOVIH NAROČNIKOV!

POŠLJITE REVVIJO MODRO PTICO V VEZAVO
VEZAVA ENEGA LETNIKA STANE DIN 30'—
VEŽEMO TUDI PREJŠNJE LETNIKE

Ne pozabite!!!

***da je Wellsova monumentalna
„Svetovna zgodovina“***

neizčrpna zakladnica znanja, kažipot v pravire človeškega kulturnega, socialnega in političnega udejstvovanja ter veličastna slika življenja na našem planetu od njegovih prvih utripov pa do danes

Delo stane:

v platno vezano din 450'—

v polusnje vezano „ 510'—

NAROČITE JO LAHKO TUDI NA OBROKE PO DIN 25'— MESEČNO

NOVE NAGRADE ZA PRIDOBIVANJE NAROČNIKOV

Za božič smo razpisali izredno velike nagrade za pridobivanje novih naročnikov. Ta nagradna akcija je s 1. februarjem sicer zaključena, toda založba Modra ptica se je odločila, da razpiše s tem dnevno novo nagradno akcijo, ki bo po svoji bogatosti le malo zaostajala za božično. Tako nudimo tudi tistim naročnikom, ki se iz kakršnih koli razlogov niso mogli udeležiti božičnega tekmovanja, prilik, da si lahko pridobe tudi še sedaj lepih knjižnih nagrad. Nagrade so sledeče:

Kdor pridobi enega novega naročnika, si lahko izbere eno izmed sledečih knjig:

KNUT HAMSUN
BLAGOSLOV ZEMLJE
Roman. V mehko vezan.

WALTER SCOTT
IVANHOE
Roman. V mehko vezan.

EMIL LUDWIG
NAPOLEON
Biografski roman. V mehko vezan.

FULÖP MILLER
SVETI SATAN
Biografija. V mehko vezana.

LYTTON STRACHEY
KRALJICA VIKTORIJA
Biografija. V mehko vezana.

VLADIMIR BARTOL
AL ARAF
Zbirka novel. V mehko vezana.

MADOLON LULOFS
GUMIJEVE PLANTAŽE
Roman s Sumatre. V mehko vezan.

PEARL S. BUCK
DOBRA ZEMLJA
Roman o Kitajski. V mehko vezan.

THAMES WILLIAMSON
**ZEMLJA MI JE
POVEDALA**
Eskimski roman. V mehko vezan.

JACK LONDON
MARTIN EDEN
Roman. V mehko vezan.

KNUT HAMSUN
POTEPUHI
Roman. V mehko vezan.

PROSPER MÉRIMÉE
ŠENTJERNEJSKA NOČ
Roman. V mehko vezan.

JACK LONDON
DOLINA MESECA
Roman. V mehko vezan.

SIGRID UNDET
JENNY
Roman. V mehko vezan.

V. BLASCO IBANES
KRVAVE ARENE
Roman. V mehko vezan.

SINCLAIR LEWIS
ARROWSMITH
Roman. V mehko vezan.

HEINRICH MANN
VELIKA STVAR
Roman. V mehko vezan.

MAKSIM GORKIJ
TRIJE LJUDJE
Roman. V mehko vezan.

D. H. LAWRENCE
SINOVI IN LJUBIMCI
Roman. V mehko vezan.

IVAN A. GONČAROV
OBLOMOV
Roman. V mehko vezan.

OTTO WEININGER
SPOL IN ZNAČAJ
Roman. V mehko vezan.

IVAN S. TURGENJEV
**POMLADNE VODE
OČETJE IN SINOVI**
Dva romana. V mehko vezana.

*Reviji so priložene položnice. Cenj. naročnike prosimo,
da poravnajo naročnino za februar. Kdor je z naročnino
v zaostanku, naj nam nakaže tudi že zapadle obroke.*



JOHN GALSWORTHY

SAGA O FORSYTH

Trije romani. Za vsakega novega naročnika pošljemo en roman v mehko vezano.

H. R. BERNORFF

VOHUNI*

Biografije. V platno vezano.

ANDRÉ MAUROIS

OBDOBJA V LJUBEZNI

Roman. V mehko vezan.

ALOJZIJ GRADNIK

SVETLE SAMOTE*

Izbor pesmi. V platno vezane.

JIRY WOLKER

PRAVLJICE*

V platno vezane.

P. RIPSON

MARSOVE SKRIVNOSTI*

Roman. V platno vezan.

F. M. DOSTOJEVSKIJ

IDIJOT*

Roman v štirih delih v platno vezano. — (Za vsakega naročnika pošljemo dva dela).

ANATOL FRANCE

**KUHINJA PRI KRALJICI
GOSJI NOŽICI***

V platno vezano.

AL JENNINGS

PESNIK IN BANDIT*

Roman. V platno vezan.

JANKO LAVRIN

**DOSTOJEVSKI,
NIETZSCHE, TOLSTOJ**

Tri študije. V mehko vezane.

L. N. TOLSTOJ

IZPOVED*

V platno vezano.

IVAN CANKAR

GREŠNIK LENART

V mehko vezano. (V platno in polusnje vezane te knjige ni na razpolago).

CLARA VIEBIG

BABJA VAS*

Roman. V platno vezan.

OPOMBA: Kdor si je pridobil pravico do knjige v mehko oz. v platno vezane, pa bi rad imel knjigo v platno oz. v polusnje vezano, jo lahko dobi, če doplača za platneno vezavo din 20[—] za polusnjeno pa din 35[—].

Kdor pridobi *dva* nova naročnika, si lahko izbere *dve* izmed gori naštetih knjig ali pa eno *v polusnje* vezano. Knjige, ki so označene z zvezdico, niso na razpolago v polusnje vezane. Kdor pridobi *tri* naročnike, si lahko izbere izmed gori navedenih knjig *tri v platno vezane* ali *dve v polusnje* vezani.

Kdor pridobi *štiri* nove naročnike, si izbere izmed gori navedenih knjig *štiri v platno vezane* ali *tri v polusnje* vezane.

Kdor pridobi *pet* novih naročnikov, si lahko izbere izmed gori navedenih knjig *šest v platno vezanih* ali *štiri v polusnje* vezane.

Kdor pridobi *šest* novih naročnikov, si lahko izbere izmed gori navedenih knjig *osem v platno vezanih* ali pa *šest v polusnje* vezanih.

Kdor pridobi *sedem* novih naročnikov, si lahko izbere izmed gori navedenih knjig *devet v platno vezanih* ali pa *sedem v polusnje* vezanih.

Kdor pridobi *osem* naročnikov, si lahko izbere izmed gori navedenih knjig *deset v platno vezanih* ali pa *osem v polusnje* vezanih.

Kdor pridobi *devet* naročnikov, prejme lahko izmed gori navedenih knjig *dvanaest v platno vezanih* ali pa *devet v polusnje* vezanih.

Kdor pa pridobi *deset* naročnikov, mu pošljemo za nagrado v platno vezano, čez 1700 strani obsegajoče in bogato ilustrirano veledelo angleškega pisatelja H. G. Wellsa »SVETOVNA ZGODOVINA«, katere tretji (zadnji) del je izšel za božič v slovenskem prevodu. Kdor pa to delo že ima, si lahko izbere za *deset* naročnikov trinajst izmed gori navedenih *v platno vezanih* knjig ali *deset v polusnje* vezanih.

Te nagrade bomo začeli razpošiljati s 1. marcem. Naročilnice za pridobivanje novih naročnikov so priložene reviji.

● **Pozor! Naknadno še dve nagradi!**

Kdor pridobi enega naročnika, si lahko izbere za nagrado izredno zanimivi roman češkega pisatelja EMILA VACHEKA:

„Kri ne kliče po maščevanju“

Kdor pridobi dva naročnika si pa lahko izbere za nagrado globoko zasnovano knjigo KARLA ČAPKA:

„Pogovori s T. G. Masarykom“

Obe knjigi sta lepo izdani in vezani v platno. Vsaka obsega nad 300 strani. Dve res zanimivi in literarno pomembni knjigi.



Salda-konte, štrace, journale,
šolske zvezke, mape, odjemal-
ne knjižice, risalne bloke itd.

nudi po izredno ugodnih cenah

***Knjigoveznica
Jugoslovanske
tiskarne***



***v Ljubljani
Kopitarjeva 6
2. nadstropje***

H R A N I L N I C A D R A V S K E B A N O V I N E

CELJE — LJUBLJANA — MARIBOR

OBRESTNA MERA
ZA VLOGE ZNAŠA

DO 5%

ZA VLOGE IN OBRESTI JAMČI
DRAVSKA BANOVINA Z VSEM
SVOJIM PREMOŽENJEM IN
VSO SVOJO DAVČNO MOČJO



.KUVERTA[™] 09
LJUBLJANA

TYRŠEVA CESTA 67

TVORNICA KUVERT IN
KONFEKCIJA PAPIRJA



KLIŠEJE



vseh vrst po foto-
grafijah ali rizbah
izvršuje za vsakovr-
sten tisk najsolidneje

KLIŠARNA · ST · DEU
LJUBLJANA · DALMATINOVA 13